

Opinnäytetyö (YAMK)

Turun Ammattikorkeakoulu

Kulttuuriala, Kulttuurihyvinvointi

2022 | 54 sivua

Anniina Väisänen

Taiteen arkiset väliintulot

– Toimijuutta taiteen interventioiden
mahdollistamana

Anniina Väisänen

Taiteen arkiset väliintulot

— Toimijuutta taiteen interventioiden mahdollistamana

Tämä opinnäytetyö on kehittämishanke, jonka tavoitteena on vahvistaa taiteen arkisia väliintuloja ja toimijuutta nuorten aikuisten jokapäiväisessä elämässä. Tässä työssä taiteen arkisilla väliintuloilla tarkoitetaan arjessa toteutettavia taidetekoja sekä tavallisten ja arkisten asioiden, esineiden ja tilanteiden tarkastelua taiteena. Kehittämishanke on toteutettu osana Helsingin Tyttöjen Talon ryhmätoimintaa. Tavoitteena on tarkastella arkeen kytkeytyvän taidetyöskentelyn käyttökelpoisuutta osana Tyttöjen Talon toimintaa.

Kehittämishankkeessa käytetty taiteen menetelmä kytkeytyy kuvataiteilija Oona Tikkaon vuonna 2021 julkaistussa väitöskirjassa määrittelemään *todellisuusväsäilyyn* (vrt. *reality tinkering*), jossa arki ja ympäröivä todellisuus luovat tilan ja materiaalin taiteen tekemiselle ja taiteen näkökulmasta havainnoimiselle. *Todellisuusväsäily* (englanniksi *reality tinkering*) on bricolagen muoto ja termi. Bricolage tarkoittaa prosessia tai tekniikkaa, jossa yhdistellään saatavilla olevia asioita vapaasti ja luovasti. Todellisuusväsäily on bricolagen muoto, jossa tehdään elämänkaltaista taidetta ympäristöissä, jotka eivät ole lähtökohdiltaan taiteen tekemiselle omistettuja.

Käytössä on kolme aineistoa. Nämä aineistot ovat kehittäjänuorten kanssa toteutetut *Taide astuu arkeen* -kehittämistyöpajat Helsingin Tyttöjen Talolla ja niistä syntynyt materiaali, kuvataiteilija Oona Tikkaon asiantuntijahaastattelu sekä valikoidut taiteen ja arjen yhteen kytkeytymistä käsittelevät teokset, teoriat ja tutkimukset. Kehittämistyöpajoissa taidetta lähestyttiin 1. *toisin katsomisen* 2. *toisin kokemisen* ja 3. *toisin tekemisen* näkökulmista.

Tässä työssä tuodaan esiin niitä mahdollisuuksia, joita taiteen tekemisellä, erityisesti esitystaiteeseen nivoutuvassa todellisuusväsäilyllä, arkisessa todellisuudessa on, ja millaisia merkityksiä tällä toiminnalla on yksilön kannalta. Keskeisiksi kysymyksiksi nousevat kysymykset taiteen merkityksestä. Millainen muutos voisi tapahtua yksin tai yhdessä koetussa ja havaitussa olemassaolossa, kun taide astuu arkeen? Tämä nostaa kulttuurihyvinvoinnin

kontekstissa esiin toimijuuden ja vapauden. Toimijuuden ja vapauden teemaa käsitellään tässä opinnäytetyössä sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä käsin.

Asiasanat:

Todellisuusväsäily, bricolage, kulttuurihyvinvointi, esitystaide, vapaus, toimijuus, arki

Master's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Master of Culture and Arts, Creative Wellbeing

2022 | 54 pages

Anniina Väisänen

Art interventions in everyday life

- Increase of Human agency by art interventions

This thesis is a development project with the objective to strengthen casual art interventions and human agency in the everyday life of young adults. In this thesis casual art interventions are defined as art related acts in the everyday life and the act of viewing ordinary everyday artefacts, objects, and circumstances as art. The development project has been executed as a part of group activities at Tyttöjen Talo in Helsinki. The objective is to observe the possibilities of utilizing art projects based on everyday life as a part of the activities at Tyttöjen Talo.

The art method used in the development project is called *reality tinkering*, which was presented in the doctoral dissertation of visual artist Oona Tikkaola, published in 2021, and defined as a concept where the everyday life and the surrounding reality provide the space and the material for creating art and for observing from an artistic perspective. Reality tinkering is a form of bricolage and a term that means a process or a technique where available materials are combined freely and creatively. Reality tinkering is a form of bricolage where lifelike art is being produced in environments that are not usually defined as spaces for creating art.

There are three source materials utilized in this study. One material has been produced and gathered from development workshops called *Art steps into everyday life*, which were organized in collaboration with a group of young people at Tyttöjen Talo in Helsinki. The other materials are an interview with PhD Oona Tikkaola and the previous studies, books and theories chosen for this thesis, discussing how art and everyday life are connected. In the development workshops art was viewed *1. through alternate perspective, 2. through alternate experience and 3. through choosing to act in a different way.*

This thesis presents the possibilities that exist in creating art in the surroundings of everyday life, specifically performance art that is connected to reality tinkering, and the significance this action provides for individuals. Questions related to the significance of art become the most relevant. What kind of change

could come about in the individual or shared experience of experiencing and observing existence when art is invited to become a part of everyday life? In the context of creative wellbeing this question calls upon the viewpoints of human agency and freedom. The theme of human agency and freedom will be observed in this thesis through social pedagogical framework.

Keywords:

Reality tinkering, bricolage, creative wellbeing, performance arts, freedom, human agency, everyday life

Sisältö

1 JOHDANTO	8
2 TUTKIMUSELLINEN NARRATIIVI	13
2.1 Laadullinen tutkimus ja tarinallisuus	14
2.2 Taide tutkimuksessa	15
3 TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA MENETELMÄT	17
3.1 Tyttöjen Talo toimintaympäristönä	17
3.2 Työpajakertojen rakenne ja arviointimenetelmät	19
3.3 Osallistujat kehittäjinä ja yhteiskehittäminen	21
3.4 Asiantuntijahaastattelu	23
4 TODELLISUUSVÄSÄILY	25
4.1 Todellisuusväsäily avantgarden perinteessä	25
4.2 Poikkeuksellisten havaintojen kehys	28
4.3 Toimijuus, leikki ja esitys	29
5 TAIDE ASTUU ARKEEN- TYÖPAJAPROSESSI	32
5.1 Taiteen merkityksestä	33
5.2 Toisin katsomisesta	35
5.3 Toisin kokemisesta	36
5.4 Toisin tekemisestä	38
5.5 Kuka saa olla taiteilija?	39
6 KULTTUURIHYVINVOINNIN MERKITYKSIÄ	42
6.1 Sosiaalipedagogiikka ja todellisuusväsäily	43
6.2 Resilienssi ja taide	44
6.3 Taiteen muutosvoima	45
7 VAPAUDESTA	47
Lähteet	50

Liitteet

Liite 1. Taide astuu arkeen- työpajojen mainos

Liite 2. Tiedote tutkimuksesta

Liite 3. Palautelomakkeet 1 ja 2

Liite 4. Ryhmähaastattelun runko

Kuvat

Kuva 1. Taide astuu arkeen -työpajan esityskokeilu: *Tuoli, johto ja vesilasi* 37

1 JOHDANTO

Netflixin katsominen elokuvissa, kaatopaikan ja metsän siivousoperaatiot, kotona matkustaminen, kokkailu vessassa...

[Kehittäjänuoret ovat listanneet arkisia tekoja ja liittäneet ne epätavallisiin tapahtumapaikkoihin.]

Lista huvittaa meitä. Kuvittelemme hetken näiden toteutusta. Näemme itsemme ahkeroimassa loputonta siivousurakkaa kaatopaikalla. Tässähän ei ole mitään järkeä ja ehkä juuri siksi se käykin järkeen kaiken järjettömyyden keskellä ja meitä naurattaa.

[Olemme Helsingin Tyttöjen Talolla. Jokainen valitsee jonkin arkisen teon, jonka haluaa toteuttaa Tyttöjen Talolla teolle epätavallisessa paikassa.]

(Ote työpäiväkirjasta 14.6.2022)

Tämä opinnäytetyö on kehittämishanke, jonka tavoitteena on vahvistaa taiteen arkisia väliintuloja ja toimijuutta nuorten aikuisten jokapäiväisessä elämässä. Tässä työssä taiteen arkisilla väliintuloilla tarkoitetaan arjessa toteutettavia taidetekoja sekä tavallisten ja arkisten asioiden, esineiden ja tilanteiden tarkastelua taiteena. Kehittämishanke on toteutettu osana Helsingin Tyttöjen Talon ryhmätoimintaa *Taide astuu arkeen* -työpajojen muodossa. Työn tavoitteena on tarkastella arkeen kytkeytyvän taidetyöskentelyn käyttökelpoisuutta osana Tyttöjen Talon toimintaa ja miten valitut menetelmät liittyvät arjen toimijuuteen ja kokemukseen vapaudesta.

Tässä työssä tarkasteltava taiteen menetelmä liittyy esitystaiteeseen ja tarkemmin todellisuusväsäilyyn (vrt. reality tinkering), jossa arki ja ympäröivä todellisuus luovat tilan ja materiaalin taiteen tekemiselle ja taiteen näkökulmasta tarkastelulle (Tikkaaja 2022). Tavoitteenani on tehdä näkyväksi niitä mahdollisuuksia, joita taiteen tekemiselle arkisessa ympäristössä on ja millaisia merkityksiä tällä toiminnalla on yksilön toimijuuden kannalta. Keskeisiksi kysymyksiksi nousevat kysymykset taiteen merkityksestä yksilön ja yhteiskunnan tasolla. Millainen muutos voisi tapahtua yksin tai yhdessä koetussa ja havaitussa olemassaolossa, kun taide astuu arkeen? Voiko todellisuusväsäily lisätä yksilön kokemusta omasta vapaudesta toimia

aktiivisena toimijana omassa elämässään? Miten jokapäiväistä elämää voisi rikastaa taiteen näkökulmin?

Vuonna 2013 valmistuin teatteri-ilmaisun ohjaajaksi. Olin tuona keväänä kirjoittanut opinnäytetyöni otsikolla *Tosi esitys — Kun arki näyttäytyy esityksenä* (Väisänen 2013). Olin tuolloin työsuhteessa Todellisuuden tutkimuskeskuksessa, jossa esitystaidetta lähestytään todellisuuden ja arkisten ympäristöjen tarjoamien mahdollisuuksien osana. Todellisuuden tutkimuskeskus tuottaa produktioita erityisesti perinteisten esitystilojen ulkopuolella, joissa yleisön rooli on kokija ja aktiivinen tekijä (Todellisuuden tutkimuskeskus 2022).

Tosi esitys -esityssarjassa halusin purkaa esityksen käsitettä ja siirtää esityksen käsitteen näyttämöltä omaan arkeen, toteuttamalla yhden kuukauden ajan, joka päivä yhden viiden minuutin spontaanin esityksen. Kuukauden ajan jokaisena päivänä herätyskelloni soi tiettyyn aikaan, jolloin käynnistin kellon viiden minuutin esityksen merkiksi. Prosessi paljasti nopeasti esityksen kontekstin tuomat mahdollisuudet omassa arjessa. Esitys asetti minut katsomaan kulloinkin meneillään olevaa arkista tilannetta uudesta näkökulmasta, se valjasti tilanteeseen symboleja ja uusia merkityksiä näkemilleni asioille ja esineille, se terävöitti aistit ja kohotti kokemuksellisuuden tunnetta. Näiden lisäksi vahvistui toimijuus. Sen sijaan, että olisin ainoastaan katsonut ja kokenut ympärilläni avautuvaa tai sisälläni toteutuvaa hetkeä, minusta tuli myös tekijä, aktiivinen toimija. Aloin toimia spontaanimminkin ja luovemmin esityshetkissä eli omassa arkisessa todellisuudessa. (Väisänen 2013.)

Työkokemukseni Todellisuuden tutkimuskeskuksessa ja edellisen opinnäytetyöni aihe ovat luoneet esiymmärrystä ja pohjaa tälle kehittämishankkeelle. Tarkastelunäkökulmani taiteeseen ja todellisuusväsäilyyn nivoutuu tässä työssä esityksellisyyteen ja esitystaiteeseen. Esitystaide on taiteenalana, joka asettuu teatterin ja performanssitaiteen välimaastoon (Todellisuuden tutkimuskeskus 2022). Esitys sana tulee ikivanhasta sanasta *esi*, joka viittaa suhteelliseen sijaintiin. Tällä tarkoitetaan yksinkertaisesti jonkin edessä olemista johonkin toiseen verrattuna. (Laitinen 2011, 26.) Suhteellinen

sijainti syntyy, kun kaksi tai useampi asia alkaa määrittyä suhteessa toisiinsa (Väisänen 2013, 10). Itse näen, että esityksen käsite avaa taiteen mahdollisuuksia arjessa hyvin, sillä se kuvaa tilannetta, jossa asetutaan valitun kohteen eteen suhteessa tähän valittuun kohteeseen vrt. esimerkiksi katsoja suhteessa esiintyjään. Valittu ja tarkasteltava kohde voi olla teatteriesitys Kansallisteatterissa, mutta myös oma ikkuna ja sieltä avautuva esitys. Ajattelen, että esityksen käsite voi avata loputtomasti arkisia näyttämöitä, joita tarkastella ja joilla toimia. Esitys voi avata näyttämön, kun asetun katsomaan jotakin valitsemaani tilannetta tai kohdetta esityksenä. Näyttämö voi avautua myös sisäisille kokemuksille, tuntemuksille ja mielikuvilleni.

Arki ja ympäristö ovat täynnä mahdollisuuksia olla ja toimia toisin — tai vaihtoehtoisesti, kuten olemme siinä tottuneet toimimaan. Arkinen todellisuus ja ympäristö tarjoavat loputtoman materiaalivaraston taiteen tekemiselle ja kokemiselle (Tikkaoja 2021, 153). Taide on tapa ajatella, olla olemassa ja olla vuorovaikutuksessa niin sisäiseen maailmaan, kuin myös muiden ihmisten kanssa (Lilja-Viherlampi 2021, 75). Taiteen näkökulmien siirtäminen omaan arkiseen ajatteluun asettaa nähdäkseni taiteen hyvin matalalle kynnykselle vahvistaen näin myös taiteen saavutettavuutta. Kulttuuriset oikeudet, joihin kuuluvat oikeus kehittää itseään ja yhteisöään taiteen ja kulttuurin avulla sekä mahdollisuus ilmaista itseä vapaasti, on turvattu YK:n ihmisoikeusjulistuksessa (1948), sekä muissa Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa ja Suomen perustuslaissa (Taikusydän 2021). Taide ja kulttuuri kuuluvat kaikille ja vapaus ilmaista itseä vapaasti ja luovasti ovat ihmisoikeuskysymyksiä.

Tämä opinnäytetyö perustuu kolmeen aineistoon: 1. Nuorten parissa toteutetut kehittämistyöpajat ja niistä syntynyt materiaali 2. Asiantuntijahaastattelu 3. Valitut taiteen kytkeytymistä arkeen käsittelevät teoriat, teokset ja tutkimukset. Opinnäytetyön kehittämistyöpajat toteutettiin osana Helsingin Tyttöjen Talon ryhmätoimintaa, jossa olen toiminut sosiaalialan ohjaajana viisi vuotta. Helsingin Tyttöjen Talo on Loisto Settlementti ry:n toimintaa. Loisto Settlementti ry tekee sosiaalista, sukupuolisensitiivistä ja kulttuurisensitiivistä nuorisotyötä 10–28-vuotiaiden nuorten kanssa.

Helsingin Tyttöjen Talo tarjoaa ryhmämuotoista ja yksilöllistä tukea tytöille ja naisille sukupuolen moninaisuus huomioiden erilaisissa nuoren elämää koskevissa kysymyksissä (Loisto Settlementti ry, 2022). Sukupuolen moninaisuudella tarkoitetaan mm. erilaisten sukupuolikokemusten ja sen ilmaisun ja ilmenemisen moninaisuutta (THL 2022) sekä sukupuolen ymmärtämistä moninaisena ilmiönä, joka ei ole jaettavissa kahteen vastakkaiseen sukupuoleen vaan sen ilmenemismuodot ovat eri näkökulmista tarkasteltuina moninaiset (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2022). Tyttöjen Talo on myös paikka pohtia omaa sukupuolisuutta, identiteettiä, tai omaa suhdetta ja paikkaa yhteisössä, yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Näitä teemoja lähestytään kysyen ja pohtien, normikriittisesti ja sensitiivisesti, niin että itsemäärittelyoikeus toteutuu ja jokainen on oman elämänsä asiantuntija. Kehittämishankkeeseen haettiin kehittäjänuoria Tyttöjen Talon täysi-ikäisistä kävijöistä, jotka olivat kiinnostuneita tutkimaan taiteen ja arjen liittyviä toiminnallisissa työpajoissa.

Opinnäytetyöraportin rakenne muodostuu seitsemästä luvusta. Luvussa 2 avataan opinnäytetyön tutkimuksellisia lähtökohtia ja perustelua laadullisen tutkimuksen näkökulman valintaan tässä työssä. Tutkimuksellinen ote on laadullinen, fenomenologinen ja työhön kerätty aineisto on pääosin kokemuksiin ja narratiivisuuteen perustuva. Luvussa 3 kuvataan toimintaympäristöä, jossa aineisto on kerätty. Tässä Luvussa keskiössä ovat Helsingin Tyttöjen Talon toiminta ja sen tavoitteet sekä millaisena toimintaympäristönä Tyttöjen Talo tavoitteineen näyttäytyy tässä kehittämistoiminnassa. Toimintaympäristössä keskeisiä toimijoita ovat olleet kehittäjänuoret. Lisäksi käsittelen kolmannessa luvussa kuvataiteilija Oona Tikkaon aiantuntijahaastattelun rakennetta ja sisältöä. Luvussa 4 syvennyttään todellisuusväsäilyn, taidetta ja arkea yhdistävien taidemenetelmien ja taidesuuntauksien näkökulmiin ja taustaan. Viides luku kuvaa *Taide astuu arkeen* -työpajaprosessin kulkua ja niissä nousseita pohdintoja aiheesta. Luku 5 on näin ollen kehittäjänuorten näyttämö.

Tämän jälkeen, luvussa 6, tarkastellaan prosessissa syntyneitä sekä todellisuusväsäilyn mahdollisia merkityksiä yksilön hyvinvoinnin kannalta. Luvun

6 viitekehys on sosiaalipedagogisessa lähestymistavassa ja todellisuusväsäilyn merkityksiä hyvinvointiin tarkastellaan kulttuurihyvinvoinnin kontekstissa.

Sosiaalipedagogisen lähestymistavan ytimessä ovat yksilön persoonallisen kasvun tukeminen sekä toimijuuden ja osallisuuden vahvistuminen yhteisössä ja yhteiskunnan jäsenenä (Nivala & Ryynänen 2019, 28). Kulttuurihyvinvointia voidaan tarkastella ilmiönä, jossa kulttuuri ja taide kantavat erilaisia merkityksiä yksilön ja yhteisöjen kokemaan hyvinvointiin (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019, 22). Tässä työssä kulttuurihyvinvoinnin näkökulma nivoutuu taiteen mahdollistamaan toimijuuteen sekä vapauteen ja resilienssiin, joita käsittelen luvussa 6.

Viimeinen luku 7 peilaa tälle työlle asetettuja tavoitteita prosessin aikana syntyneisiin kokemuksiin ja ymmärrykseen arkeen kytkeytyvästä taiteesta.

Viimeinen kappale kuvaa kehittämishankkeessa nousseita hyvinvoinnin merkityksiä erityisesti vapauden näkökulmasta. Tässä työssä ymmärrys vapaudesta rakentuu sosiaalipedagogisena käsitteenä emansipaatiosta, jolla viitataan ihmisen vapautumiseen ajattelun ja toiminnan tasolla itsenäisesti ja samalla yhteisvastuullisesti toisten ihmisten kanssa (Nivala & Ryynänen 2019, 153).

2 TUTKIMUSELLINEN NARRATIIVI

Kehittämishankkeen alussa koin astuvani tutkimuksellisuuden näkökulmasta inspiroivalle, mutta paikoin epävarmalle maaperälle. Kokemukseni mukaan tutkimuksen astuessa taiteen tekemisen piiriin tapahtuu väistämättä jotakin sellaista, minkä paikkaansa pitävyyttä voimme harkiten vain aavistaa. Taide tuottaa kokemuksia ja kokemus onkin keskeinen käsite esimerkiksi fenomenologiassa (Heinonen ym. 2020, 11). Fenomenologia korostaa tutkimusmenetelmänä havaintojen tekemistä, jolloin tutkijan omat kokemukset tutkitusta aiheesta ja ymmärryksen muodostumisesta ovat tärkeitä (Anttila 2006, 329). Tämän kehittämishankkeen kohdalla tutkimuksellisuuden keskiössä ovat olleet menetelmät, jotka tarkastelevat toiminnan tuottamia kokemuksia.

Todellisuusväsäilyä ja arkeen kytkeytyvää taidetta tarkasteltiin tässä opinnäytetyössä kolmessa toisiinsa nivoutuvassa osassa. Ensimmäinen osa muodostui *Taide astuu arkeen* -työpajakokonaisuudesta, joka sisälsi neljä työpajaa. Työpajat järjestettiin Helsingin Tyttöjen Talolla neljälle kehittäjänuorelle. Tämä työpajakokonaisuus piti sisällään kolme aihetta tutkivaa kehittämistyöpajaa ja yhden arviointi- ja palautekerran. Toinen osa kehittämishankkeen tutkimuksellisuutta on ollut reflektio ja arkeen nivoutuvan taiteen teoreettiseen viitekehykseen peilaaminen, jota olen tehnyt ennen työpajojen toteutumista, työpajojen aikana ja niiden jälkeen. Kolmannen osuuden muodostaa keskustelu asiantuntijan kanssa. Asiantuntijana tämän opinnäytetyön keskeisissä teemoissa on haastateltu Oona Tikkaojaa, jonka vuonna 2021 julkaisema väitöskirja *Reality Tinkering: An Artistic Approach to the Abundance of the Familiar* käsittelee todellisuusväsäilyä ja taiteen mahdollisuuksien runsautta arjessa. Asiantuntijahaastattelusta syntynyt materiaali ja kehittäjänuorten kokemukset on dokumentoitu ja reflektoitu työpäiväkirjaan.

Valitsin tähän työhön laadullisen tutkimuksen näkökulman, koska prosessissa käytetyt taiteen menetelmät ja niistä syntyneet kokemukset muodostavat kehittämishankkeelle perustan. Laadullisen tutkimuksen menetelmissä

lähdetään usein liikkeelle käytännön kokemuksista, havainnoista ja kertomuksista (Anttila 2006, 282). Arjen ja taiteen tarkastelu herättää filosofisen kysymyksen siitä mitä arki, todellisuus ja taide lopulta ovat ja tästä syystä myös teoreettiseen sekä taidefilosofiseen tietoperustaan tukeutuminen ovat olleet tärkeä osa tämän työn aineistoa. Tässä luvussa tulen avaamaan kehittämishankkeessa käytettyjä laadullisen tutkimuksen menetelmiä sekä sitä, miten taide nivoutui tutkimuksellisuuteen. Lisäksi avaan toimintaympäristöä, jossa tämä kehittämishanke toteutettiin.

2.1 Laadullinen tutkimus ja tarinallisuus

Laadulliselle tutkimukselle on yleistä tutkittavan kohteen osallistuminen aineiston muodostumiseen (Eskola & Suoranta 1998, 16). Määrällisessä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat mitattavat ja numeerisesti ilmaistavat ominaisuudet (Anttila 2006, 233), kun taas laadullinen tutkimus tarkastelee yleensä ihmistä ja ihmisen maailmaa, jolloin voidaan puhua elämissämaailmasta eli siitä kokemustodellisuudesta, joka on saman aikaisesti muuttuva ja muutettava (Varto 1992, 23–24).

Fakthanäkökulma tekee tyypillisesti selkeän eron maailman ”tosiasioiden” ja siitä esitettyjen väitteiden välille (Alasuutari 2011, 90). Tulkinnallisessa eli fenomenologis- hermeneuttisessa tutkimusotteessa korostuu yksilölliset kokemukset, tulkinta ja ymmärtäminen, ei faktuaalinen ”tosiasia”, kuten todennettavissa olevista asioista kiinnostuneessa tutkimusotteessa *positivismissa* (Heikkilä ym. 2008, 29–30). *Taide astuu arkeen-*työpajaprosessissa arvioidaan kehittäjänuorten tuottamaa materiaalia kokemuksellisinä faktoina. Ne esiintyvät väitteinä osallistujien sen hetkisistä kokemuksista, ei vallitsevina tosiasioina maailmasta yleensä.

Nämä kokemukset tulevat esiin kertomuksina, kysymyksinä ja kuvauksina. Narratiivisuus eli tarinallisuus on perustavanlaatuisesti yhteydessä olemassaoloomme ja tapaamme tulkita kokemuksiamme. Laadullisen tutkimuksen näkökulmasta narratiivisuus voidaan nähdä tutkimusta yleisesti

luonnehtivana ominaisuutena, joka kertoo tarinaa sekä tutkimuksen tekijästä, että tutkimuksessa käytetystä aineistosta. Laadullinen tutkimus voi sukeltaa näin ollen kertomuksellisuuden monikerroksisiin ja – ulotteisiin tasoihin. (Eskola & Suoranta 1998, 24.)

Laadullinen analyysi koostuu karkeasti kahdesta toisiinsa nivoutuvasta osasta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta (Alasuutari 2011, 39). Tässä opinnäytetyössä tämä toteutui havaintojen dokumentointina, jonka jälkeen niiden keskeiset sisällöt koottiin yhteen ja niiden pohjalta tarkasteltiin tutkimuskysymykseen kytkeytyvää arvoitusta taiteen ja arjen merkityksistä toimijuuden näkökulmasta. Keräämäni aineisto kehittäjänuorten kokemuksista kertoo kehittämishankkeen analyysissa näiden nuorten juuri sillä hetkellä kertomat ajatukset ja kokemukset arkeen kytkeytyvän taiteen mahdollisuuksista.

2.2 Taide tutkimuksessa

Tässä kehittämishankkeessa lähdettiin pohtimaan taiteen merkitystä. Kehittämistyöpajoissa kysymystä lähestyttiin taidetta tekemällä ja jokaisen henkilökohtaista taidekäsitystä purkamalla. Kehittämistyöpajoissa keskustelut ja yhdessä tehdyt listaukset siitä mitä taide on ja mitä se kullekin merkitsee sekä taiteen tekeminen nivoutuivat toisiinsa muodostaen mosaiikin. Sen osista ei ole mielekästä irrottaa taiteen menetelmiä kehittämismenetelmistä tai reflektiosta. Taiteellinen ja tieteellinen nivoutuvat ja muodostavat kokemuksellisen dialogin välilleen. Taiteellinen tutkimus asettuu taiteen ja tieteen välimaastoon, jossa se kysyy miten tuottaa tietoa taidetta tekemällä, jossa taiteen tuottama hiljainen tieto syntyy kokemuksen ja tekemisen kautta (Laitinen & Porkola 2013, 7).

Tieteen piirissä tutkimuksen ihanteisiin liitetään ajatus siitä, että tieteelliset kokeet lisäävät tietoa jo olemassa olevan tiedon rinnalle ja sen tueksi, kun taas taiteellinen kokeilu etsii kokemuksellisuutta tiedon taustalla, ei faktuaalista tietoa. Tiede ja taide eivät asetu tämän äärellä vastakkain, mutta taiteen äärellä voidaan ajatella avautuvan myös keksittyjä ja kuviteltuja todellisuuksia (Juslin

2015, 143.) Taide asettuukin tutkimuksessa sekä kohteeksi että menetelmäksi, jolla voidaan avata sen hetkistä koettua todellisuutta.

Taiteellinen tutkimus on tullut mahdolliseksi ja tärkeäksi osaksi taiteen tekemistä, koska taiteen merkitys ja taiteilijan rooli yhteiskunnassa on muuttunut. Taiteelta ja taiteilijalta odotetaan vuorovaikusta ja kommunikaatiota suhteessa yhteiskuntaan laajemmin kuin ennen. Tälle luonnollinen jatkumo on ollut tiedon tuottaminen taiteella, eli toisin sanoen taiteellinen tutkimus. Taide tuottaa tietoa ja siitä nousee uusia merkityksiä myös tieteen kontekstissa. (Hotakainen 2014, 43.)

3 TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA MENETELMÄT

Kehittämishankkeen toimintaympäristö ja tähän työhön valitut menetelmät muodostavat alustan ja keskeisen keskustelukumppanini todellisuusväsäilyä ja arkisiin ympäristöihin kytkeytyvää taidetta käsitteleville teemoille. Perehtyminen arkisissa ympäristöissä toteutettavaa taidetta koskevaan tieteelliseen sekä taiteelliseen tutkimukseen, teoksiin ja keskusteluun muodostavat pohjan, johon olen peilannut kehittämistyöpajoissa muodostunutta ymmärrystäni. Tätä ymmärrystä olen lisäksi kasvattanut keskustelemalla asiantuntijahaastattelun merkeissä Oona Tikkaon kanssa. Toimintaympäristönä Helsingin Tyttöjen Talolla järjestetty *Taide astuu arkeen* -työpajakokonaisuus on ollut tämän opinnäytetyön inspiroiva ajatushautomo. Siellä toteutettujen menetelmien lisäksi asiantuntijahaastattelu, työpäiväkirjamerkinnät ja uppoutuminen jo olemassa olevaan ymmärrykseeni todellisuusväsäilystä ja arkeen kytkeytyvästä taiteesta ovat tämän kehittämishankkeen aineistoa.

3.1 Tyttöjen Talo toimintaympäristönä

Helsingin Tyttöjen Talo tarjoaa vertaisuuteen perustuvaa ryhmämuotoista tukea, yksilötukea ja vapaa-ajan tekemistä. Toimintaa ohjaavat *turvallisemman tilan oikeudet*, johon kuuluvat mm. syrjimättömyys ja jokaisen kunnioittaminen sellaisena kuin on. Usein tässä yhteydessä käytetään *turvallisemman tilan periaatteita*. Olen päättänyt käyttää periaatteiden sijaan oikeuksia, sillä ne ohjaavat vaalimaan näitä ohjeistuksia oikeuksien kaltaisina vaatimuksina. Tyttöjen Talolla on mahdollista osallistua niin yksilötyöhön, kuin ryhmämuotoiseen vertaisuuteen perustuvaan toimintaan. Työn painopiste on yhteisöllisessä toiminnassa, jota järjestetään pääsääntöisesti arki-iltoina. Yhteisötoimintaan ei tarvitse ilmoittautua etukäteen ja toiminnan aikana on mahdollista osallistua myös erilaisiin harrastusryhmiin. Lisäksi Tyttöjen Talo tarjoaa mahdollisuuden osallistua erilaisiin tuettuihin ryhmiin, joihin sitoudutaan koko prosessin ajaksi. (Helsingin Tyttöjen Talo 2022.)

Tyttöjen Talon toimintaa rahoittavat useat eri tahot. Yksi rahoittajista on Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA. STEA vastaa veikkauksen kautta saatujen varojen käytöstä sosiaali- ja terveysjärjestöissä ja ohjaa niillä rahoilla toteutetun toiminnan tavoitteellisuutta ja tuloksellisuutta, joiden painopisteitä ovat yhdenvertaisuus, kohtaaminen ja voimavarat (STEA 2022). STEA:n avustukset Helsingin Tyttöjen Talolla on ohjattu näiden yleistavoitteiden kautta tarkempiin toiminnan tavoitteisiin. Nämä tavoitteet ovat vuoden 2022 toimintakauden osalta olleet: 1. Yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemus vähenee ja sosiaalisen kanssakäymisen taidot lisääntyvät 2. Voimavarat ja keinot käsitellä kiusaamisen ja häirinnän kokemuksia vahvistuvat 3. Toimijuuden ja osallisuuden kokemukset vahvistuvat (Helsingin Tyttöjen Talon arviointiratas 2021).

Kehittämishankkeen tavoitteet kytkeytyvät Helsingin Tyttöjen Talon tavoitteeseen 3 toimijuuden ja osallisuuden kokemusten vahvistumisesta. Helsingin Tyttöjen Talolla toimintaa arvioidaan palautekyselylomakkeilla sekä arviointirattaalla. Palautekysely teetetään kerran vuodessa säännöllisesti toiminnassa mukana olevien nuorten kanssa. Arviointirattaassa nuori arvioi itse omaa elämäntilannettaan eri osa-alueilla, esimerkiksi kokemus yksinäisyydestä tai oman arjen sujuvuudesta. Moni Tyttöjen Talon toiminnassa mukana olevista nuorista kokee oman arjen sujuvuudessa haasteita ja omat vaikuttamismahdollisuudet, sekä sitä kautta toiveikkuuden kokemukset omasta tulevaisuudesta heikkoina. Nämä käyvät ilmi arviointirattaan arvioinneista, palautelomakkeista ja työntekijöiden vuosittaisesta arvioinnista.

Helsingin Tyttöjen Talon kävijät ohjautuvat toimintaan erilaisia reittejä pitkin. Isossa roolissa asiakasohjauksessa ovat erilaiset ammattilaisverkostot, joihin lukeutuvat mm. oppilashuolto, sosiaaliohjaajat, nuorisopalvelut ja sairaanhoitajat sekä psykologit. Toimintaan on mahdollista liittyä myös omatoimisesti ilman ammattilaisen ohjausta. Tyttöjen Talon toimintaan osallistuvien nuorten taustat ja tarpeet ovat moninaiset. Usein toiminnassa esiin nousseita keskeisiä teemoja ovat yksinäisyys, ahdistukseen ja jaksamiseen liittyvät mielenterveyden haasteet, sekä ihmissuhteisiin ja itsetuntoon liittyvät

kysymykset. Nämä teemat heijastuvat arjenhallintaan ja kokemukseen oman arjen mielekkyydestä ja omasta toimintakyvystä.

3.2 Työpajakertojen rakenne ja arviointimenetelmät

Taide astuu arkeen -työpajat järjestettiin touko-kesäkuussa 2022. Kolmella ensimmäisellä työpajakerralla tutkittiin taiteen ja todellisuusväsäilyn suhdetta arkeen otsikoilla *toisin katsominen*, *toisin kokeminen* ja *toisin tekeminen*. Neljäs kokoontumiskerta oli arviointikerta. Työpajoihin osallistui neljä kehittäjänuorta, jotka olivat ilmoittautuneet mukaan kehittämistyöpajojen mainoksen perusteella. Kehittäjänuorten tavoittamista ja roolia kehittämishankkeessa kuvaan tarkemmin seuraavassa luvussa 3.3.

Työpajakokonaisuuden arviointikerralle saapui kolme osallistujaa, kun yksi osallistujista ei päässyt paikalle. Arviointikerralta saatu palaute muodostuu näin ollen kolmen kehittäjänuoren kokemuksista. Muilla toimintakerroilla kaikki osallistujat olivat paikalla ja aineistoa on kerätty kaikkien työpajakertojen aikana ja jokaisen työpajakerran päätteeksi pidetystä loppureflektiosta.

Työpajakertojen otsikot:

1. Toisin katsominen
2. Toisin kokeminen
3. Toisin tekeminen

Näiden otsikoiden alla toteutimme pieniä taidetekoja, joiden materiaalina käytimme kaikkea ulottuvillamme olevaa. Tätä arkista materiaaliavarastoa saattoivat olla Tyttöjen Talon esineet ja tavarat, mutta myös äänet, Helsingin Kallioon avautuvat maisemat, omat mielenmaisemat ja kehon tuntemukset. Työpajojen otsikossa toistuva toiseus ohjasi tarkastelemaan taiteen merkitystä tavanomaisten tekojen ja kokemusten sijaan epätavanomaisina. Toisin katsomisen, kokemisen ja tekemisen tarkoituksena oli suunnata kokeilemaan taiteen turvin jotakin uutta ja toisenlaista totuttujen toimintatapojen sijaan. Toiminnallisten harjoitteiden ja taidetekojen lisäksi keskustelimme aiheesta.

Harjoitteet toimivat alustana keskusteluille, mutta myös niiden sisään mahtui paljon pohdintaa heränneistä ajatuksista ja kokemuksista.

Arviointikerralla toteutimme ryhmähaastattelun, palautelomakkeen ja vapaan kirjoitustehtävän työpajaprosessista syntyneistä kokemuksista. Palautekerran rakenne eteni niin, että aluksi kehittäjänuoret kirjoittivat vapaan luovan kirjoittamisen menetelmällä päälimmäisiä ajatuksia aiheesta. Tämän tavoitteena oli aiheeseen lämmittely. Seuraavaksi toteutimme ryhmähaastattelun. Viimeisenä osallistujat kirjasivat henkilökohtaiset palautelomakkeet.

Teemahaastattelun runko:

1. Millaisessa hetkessä tai elämäntilanteessa todellisuusväsäilystä voisi olla hyötyä?
2. Mitä haasteita tällaisessa työskentelyssä teidän mielestänne voi olla?
3. Toimijuus ja todellisuusväsäily. Mitä ajatuksia tämä herättää?
4. Leikki, heittäytyminen, spontaanius, luovuus ja todellisuusväsäily. Mitä ajatuksia tämä herättää?
5. Vapaa sana ryhmälle

Palautelomakkeen kysymykset:

1. Mitä taide merkitsee sinulle juuri nyt?
2. Mitä ajatuksia osallistuminen Taide astuu arkeen- työpajoissa sinussa herätti?
3. Miten todellisuusväsäilyä voisi mielestäsi hyödyntää omassa arjessa ja mitä se voisi tuoda omaan arkeesi?
4. Mikä työpajoissa toimi ja mikä olisi voinut olla toisin?
5. Mitä muuta haluaisit vielä sanoa? Vapaa palaute ohjaajalle työpajoista ja niiden sisällöistä.

Työpajakertojen sisältöä eli niissä toteutettuja harjoitteita ja taidetekoja sekä kehittäjänuorilta saatua palautetta tulen avaamaan lisää luvussa 5.

3.3 Osallistujat kehittäjinä ja yhteiskehittäminen

Kehittämistyö on tavoitteellista toimintaa, jonka pyrkimyksenä on luoda tutkimustulosten avulla mm. entistä parempia palveluita, työvälineitä ja -menetelmiä (Heikkilä ym. 2008, 21). Yhteiskehittämisessä korostuu esimerkiksi asiakkaiden tai toimintaan osallistuvien henkilöiden osallisuus toiminnan kehittämisessä (Hietala 2018, 120). Se on asiakaslähtöinen menetelmä ja toimintamalli, jossa erilaiset ideat ja näkökulmat ovat luonteva osa kehittämistyötä ja jossa asiantuntijoiden ja osallistujien välinen kumppanuus on pohja kehittämiselle (Kinnunen 2018, 177).

Yhteiskehittäminen ei ole ainoastaan menetelmien summa, vaan ajattelu-, suhtautumis-, toiminta- ja vuorovaikutustapojen yhdistelmä, jossa vahvistetaan osallistujien toimijuutta ja luottamusta osana toiminnan kehittämistä (Hietala 2018, 122). Vuorovaikutus ohjaajan ja osallistujien välillä, yhdessä tutkiminen ja oppiminen olivat *Taide astuu arkeen* -työpajojen kehittämistyön ytimessä. Työpajojen ohjaajana ja kehittämishankkeen toteuttajana minulla oli erilainen vastuu suunnittelusta ja toteutuksesta, kuin kehittäjänuoriksi nimetyillä osallistujilla. Tästä huolimatta koen kehittäjänuorten roolin prosessissa aktiivisena ja tasavertaisena keskustelukumppanina. Todellisuusväsäilyä kokeileminen ja tutkiminen sekä yhteiset keskustelut aiheesta loivat vuorovaikutukseen perustuvaa ja yhdessä oppimisiin tähtäävää ilmapiiriä työpajoissa. Kehittäjänuoret toimivat tämän kehittämistyön tärkeinä keskustelukumppaneina ja oman ajatteluni haastajina kasvattaen näin ymmärrystä arkeen kytkeytyvästä taiteesta.

Taide astuu arkeen -työpajoja mainostettiin Helsingin Tyttöjen Talon sosiaalisessa mediassa ja paikan päällä Tyttöjen Talolla. Mainoksessa tuotiin ilmi kehittämishankkeen aihe arkeen kytkeytyvästä taiteesta ja työpajojen kehittävä työskentelymuoto, jossa osallistujien kanssa tutkitaan ja kehitetään arjen taidetekoja. Mainos oli suunnattu kaikille Tyttöjen Talon toiminnassa jo mukana oleville ja toiminnasta kiinnostuneille 18 vuotta täyttäneille nuorille.

Kaikilla toiminnasta kiinnostuneilla oli mahdollisuus ilmoittautua mukaan toimintaan. Työpajoihin ilmoittautui lopulta neljä osallistujaa.

Osallistujia informoitiin suullisesti ja kirjallisesti ennen työskentelyn alkua ja osallistujilla oli mahdollisuus kysyä lisäkysymyksiä. Ennen työpajojen alkua jokaisen osallistujan kanssa käytiin läpi tutkimuksen tiedote sekä suostumuslomake. Tässä yhteydessä avattiin myös kehittäjänuorten roolia kehittämishankkeen aineiston tuottajina. Osallistujat saivat tietoa tutkimuksen sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta mm. mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa ja millaiseksi kerättävän tutkimusaineiston käsittelyn ja säilyttämisen elinkaari on suunniteltu. Osallistujilla oli oikeus kieltäytyä työskentelystä ja tutkimuksesta kaikissa prosessin vaiheissa. Henkilötietojen kerääminen minimoitiin ja ainoastaan toimeksiantajan tarvitsemat henkilötiedot ja suostumuslomakkeet kerättiin. Nämä tiedot ovat Helsingin Tyttöjen Talon hallussa tietoturvallisuutta koskevien ohjeistusten mukaisesti sähköisenä tiedostona. Osallistuvien kehittäjänuorten henkilötietoja ei julkaista tässä työssä ja heidän anonyymiytensä pyritään säilyttämään jättämällä julkaisusta pois asiat, joista kehittäjänuori on mahdollista tunnistaa.

Taide astuu arkeen -työpajoissa osallistujien rooli kehittäjinä ja aineiston tuottajana oli keskeinen. Työpajojen aikana aineistoa kerättiin toiminnallisia ja taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntäen. Näistä syntyneet materiaalit dokumentoitiin kirjaamalla työpäiväkirjaan osallistujien luvalla. Materiaalia syntyi kirjallisessa muodossa työpajojen aikana teetettyjen kirjoitustehtävien ja taidetyöskentelyn tuloksena. Lisäksi työpajojen aikana käyty keskustelut tuottivat materiaalia työpäiväkirjaan ja henkilökohtaiseen reflektioon työpajaprosessista ja tarkasteltavasta aiheesta. Viimeisellä kerralla toteutettiin kirjallinen palautekysely sekä ryhmähaastattelu *Taide astuu arkeen*-työpajaprosessissa nousseista teemoista.

Ryhmähaastattelu toimi keskusteleavan pienryhmän kanssa hyvin. Sen avulla muodostui polveileva keskustelu, jossa kehittäjänuoret saivat inspiroitua toistensa ajatuksista. Parhaimmillaan ryhmähaastattelussa saatetaankin saada

yksilöhaastattelua enemmän tietoa ja ymmärrystä aiheesta, kun osallistujat voivat yhdessä muistella käsiteltyjä teemoja, herättää mielikuvia ja tukea toisia ajatusten ilmaisussa (Eskola & Suoranta 1998, 95). Jotta ryhmähaastattelu ei muodostaisi yksipuolista ja samansuuntaiseen ajatteluun ohjaavaa käsitystä, koin tarpeelliseksi teettää myös kirjalliset ja anonyymit palautekyselyt.

Taide astuu arkeen -kehittämishankkeen tavoitteet ja tutkimuskysymykset keskittyivät lopulta toimijuuden, vapauden ja todellisuusväsäilyn näkökulmiin ja niiden välisiin suhteisiin. Helsingin Tyttöjen Talon toiminta perustuu sukupuolisensitiiviseen ja kulttuurisensitiiviseen työotteeseen. Käytännössä ne voivat olla keskeinenkin osa toimintaa mm. keskusteluissa ja erilaisissa aihetta käsittelevissä harjoitteissa. Hankkeessa ei kuitenkaan lähdetty nostamaan tai tarkastelemaan sukupuolisensitiivisyyden/sukupuolisuuden kysymyksiä, vaikka niiden teemat nousivat osin keskusteluissa valtarakenteista ja osallisuuden kokemuksista. Näitä teemoja sivuttiin, mutta keskustelut keskittyivät taiteen, vapauden ja toimijuuden teemoihin.

3.4 Asiantuntijahaastattelu

Asiantuntijahaastattelu toteutettiin kuvataiteilija Oona Tikkaon kanssa 26.10.2022, jonka vuonna 2021 julkaistu väitöskirja käsittelee todellisuusväsäilyä ja anomalioiden, poikkeamien, mahdollisuuksia omassa arjessa taiteen mahdollistamina. Asiantuntijahaastattelun toteutuessa kehittämistyöpajat ja niistä syntyneen materiaalin analysointi olivat jo pääosin takana. Lisäksi oma ymmärrykseni todellisuusväsäilyn mahdollisuuksista oli ehtinyt syventyä. Nämä mahdollistivat asiantuntijahaastattelun hyödyntämisen vaiheessa, jossa pystyin peilaamaan työpajoista syntyneitä kokemuksia ja itselle jo muodostunutta esiymmärrystä Tikkaon ajatuksiin arkeen kytkeytyvästä taiteesta.

Valitsin haastattelun muodoksi löyhästi strukturoidun avoimen haastattelun, jossa haastateltava voi vapaammin kertoa haluamistaan asioista, mutta kuitenkin niin, että tutkija pitää fokuksessa käsiteltävän aiheen ja keskustelun

tarkoituksena on tiedonsaanti käsiteltävästä aiheesta (Anttila 2006, 196). Asiantuntijahaastattelua varten olin listannut keskeisiä teemoja, joihin kaipasin lisää ymmärrystä. Tämä listaus toimi väljänä runkona dialogiselle haastattelulle. Asiantuntijahaastattelua ei äänitetty tai kuvattu. Haastattelussa syntyneet keskeiset oivallukset kirjasin työpäiväkirjaan ylös. Varsinaisen teemahaastattelun sijaan päädyin keskustelevampaan haastattelumenetelmään jättääkseni haastattelun ympärille riittävästi tilaa yhdessä pohdinnalle ja oivaltamiselle. Lisäksi halusin tuoda keskusteluun mukaan myös omaa esiymmärrystäni ja kokemuksiani *Taide astuu arkeen* -kehittämistoiminnasta.

Haastattelun aluksi pyysin Tikkaojaa kertomaan itsestä ja taustasta peilaten väitöskirjan aiheeseen. Pyysin haastateltavaa avaamaan todellisuusväsäilyn määrittelyä ja sen suhdetta esitystaiteeseen ja avantgarden perinteeseen. Tämän yhteydessä keskustelimme myös taiteen häivyttämisen tematiikasta, jota avaan lisää luvussa 4. Haastattelussa halusin keskusteluun myös kysymyksiä, joilla avata dialogia kulttuurihyvinvoinnin merkitysten valossa. Tätä aihetta lähestyin seuraavien kysymysten kautta. Mitä ajatuksia herättää todellisuusväsäilyn suhde hyvinvointiin? Menetelmän hyödyntäminen eri kohderyhmissä, mitä ajatuksia, ideoita? Mitä merkityksiä tämänkaltaisesta taiteen tulokulmasta nousee yhteiskunnallisella tasolla?

Keskustelussa keskeisiksi teemoiksi nousivat todellisuusväsäilyyn, eli *reality tinkering*- menetelmään kytkeytyvä taidefilosofinen ajattelu ja arvopohja taiteen merkityksistä. Lisäksi keskustelu avasi todellisuusväsäilyn suhdetta esityksellisyyteen ja kulttuurihyvinvoinnin merkityksiin toimijuudesta ja vapautumisesta.

4 TODELLISUUSVÄSÄILY

Todellisuusväsäily (englanniksi *reality tinkering*) on *bricolagen* muoto ja menetelmä, jonka kuvataiteilija Oona Tikkaaja on nimennyt ja avannut vuonna 2021 väitöskirjassaan. Bricolage tarkoittaa prosessia tai tekniikkaa, jossa yhdistellään saatavilla olevia asioita ja materiaalia vapaasti ja luovasti. Todellisuusväsäily perustuu ajatukseen, jossa elämä nähdään *bricolagena*. Todellisuusväsäilyä voidaan toteuttaa kahdella erilaisella strategialla, joko aiheuttamalla *keskeytyksiä arjen sujuvaan virtaan* tai *tarkentamalla huomio arjen pieniin yksityiskohtiin*. Tällöin avautuu mahdollisuus nähdä ja kokea syvemmin arjen monipuolisuus ja erilaiset mahdollisuudet. (Tikkaaja 2021, 17.) *Todellisuusväsäilyn* juuret ovat (neo-)avant-garden perinteessä, jossa taiteen muotojen ja sisältöjen kyseenalaistaminen, taiteen tarkastelu antitaiteesta käsin sekä arkisten tilanteiden ja materiaalin ymmärtäminen taiteena olivat keskeistä sisältöä (Tikkaaja 2021, 23).

Tässä opinnäytetyössä olen tutkinut yhdessä kehittäjänuorten kanssa sitä, mitä nuo yllä kuvatut keskeytykset arjen sujuvuudessa voisivat olla ja mitä ne tuottavat ajattelussa ja teoissa. Olemme tarkastelleet mitä alkaa tapahtua, kun huomiomme alkaa kiinnittyä yksityiskohtiin ja lukemattomiin mahdollisuuksiin ympärillämme. Tämän luvun pyrkimys on avata todellisuusväsäilyä menetelmänä ja osana taidehistoriallista kehitystä ja taidefilosofista keskustelua. Käsittelen todellisuusväsäilyyn liittyvää historiaa ja sen kytkeytymistä taiteen eri suuntauksiin erityisesti avantgarden ja sittemmin situationistien liikkeen valossa. Nämä liittymät avaavat todellisuusväsäilyn menetelmää taidefilosofisesta näkökulmasta, mutta myös siihen linkittyvää arvopohjaa ja ajatusta taiteen merkityksestä yhteiskunnassa ja yksilön arjessa.

4.1 Todellisuusväsäily avantgarden perinteessä

Taiteen muodon kyseenalaistaminen on ollut yleinen piirre niin 20-luvun Futurismissa, Dadaismissa, Surrealismissa (historiallinen avant-garde), kuin

50–60-luvun Fluxus -liikkeessä ja situationistien liikkeessä (neo-avant-garde). Nämä antitaiteen aikakaudeksikin kutsutut ajanjaksot sijoittuvat maailmansotien jälkeiseen aikaan. (Tikkaoja 2021, 22.) Avantgarden käsite sijoittuu vahvasti 1800- ja 1900-lukujen taiteeseen/kulttuuriin länsimaissa ja näyttäytyy monenlaisten toisistaan poikkeavien ilmenemismuotojen, kuten surrealismien, futurismin, dadaismin, konstruktivismin tai ekspressionismin kautta, eikä näin ollen yhtenäisenä tyyliuuntauksena (Hautamäki 2003, 9–12). Monet näistä avantgarden ilmenemismuodoista sekoittavat taiteen ja arkisen liittymäpintoja spontaanisti, vapaasti, myös täysin irrationaalisesti. Yhtenä esimerkkinä 1950-luvulta 2000-luvun alkupuolelle vaikuttanut taiteilija ja tutkija Allan Kaprow, joka omistautui uransa aikana *elämänkaltaiselle taiteelle* erilaisten teosten, taidetapahtumien ja performanssien muodossa (Meyer-Hermann ym. 2008, 2–3). Allan Kaprowin teokset ja työ taiteen tutkimuksen parissa ovat olleet kiinnostuksen kohteita Tikkaojan todellisuusväsäilyä käsittelevässä väitöskirjassa ja aiheeseen inspiroitumisessa. Todellisuusväsäilyn menetelmät ja näkökulmat taiteen tekemiselle yhdistyvät siis vahvasti avantgarden perinteeseen, performanssitaiteeseen ja situationistien liikkeeseen. (Tikkaoja 26.10.2022.)

Kun taidetta on lähdetty tarkastelemaan osana arkista, on väistämättä törmätty kysymykseen taiteen autonomiasta, sen itseisarvosta ja taideinstituutioiden merkityksistä. Avantgardetaiteilijoihin ja situationistien liikkeeseen perehtyessäni törmäsin erilaisiin ehdotuksiin siitä, miten ja milloin taide lakkaa olemasta, kun rajat arkisen ja taiteen välillä hämärtyvät.

Avantgardea ja taiteen tehtävää yhteiskunnassa käsitellyt saksalainen teoreetikko Peter Bürger on tulkinut vuonna 1974 ilmestyneessä teoksessa *Theorie der Avant-garde*, että avantgarden päämäärä on eliminoida taide instituutiona, jonka myötä taide ja elämän käytäntö eli arkiset toimintatavat yhdistyvät. Tämä näkökulma ei ole tarkoittanut ainoastaan taiteen perinteisten instituutioiden, kuten museoiden ja teattereiden purkamista palasiksi, vaan myös tapaa tuottaa ja vastaanottaa taidetta, ymmärtää taiteen merkityksiä yhteiskunnassa ilman taiteen erottamista erilliseksi osaksi muusta elämästä.

Tällöin kaikki elämän käytäntö voi olla esteettistä ja päinvastoin taide käytännöllistä. (Bürger 1974, 19–51; Hautamäki 2003, 56–63.) Tämä teoria taiteen tehtävästä käy keskustelua todellisuusväsäilyn toimintatapojen kanssa ja on osa taiteen ja arjen välisyyttä tutkivien taiteen muotojen ketjua. Myös todellisuusväsäilyn näkökulma taiteeseen tarjoaa mahdollisuuden häivyttää taiteen ja arjen rajapintoja.

Tämä rajapintojen hämärtyminen herättää myös kysymyksen taiteen autonomiasta, sen itseisarvosta ja olemassaolon merkityksestä itsenäisenä elämänalana. Varhaisromantiikassa, jonka ideologiasta avantgarden tyyliuunnat muotoutuivat, taiteen ja elämän yhdistämistä lähestyttiin niin, että taiteen autonomiaa ei kiistetty. Taide nähtiin tavoiteltavana, elämän korkeimpana muotona, jolle kaikki muut päämäärät ovat alisteisia. Käytännössä tämä elämän taiteellistaminen saattoi tarkoittaa esimerkiksi filosofisten keskustelujen muuttamista runollisempaan muotoon. (Hautamäki 2003, 73–74.) 1790-luvun loppupuolella vaikuttaneen filosofin Friedrich Schlegelin varhaisromanttista taidekäsitystä voidaan verrata ajatukseen taiteesta erityislaatuisena kielenä ja esitystapana, jonka avulla voidaan tavoittaa asioita, jotka muutoin jäisivät ymmärryksessämme tavoittamattomiksi (Saarinen 2011, 52).

Taiteen merkitys inhimillisessä kokemusmaailmassa ja arkisessa todellisuudessa kumpuaa juuri sen itseisarvosta — siitä, että se tarjoaa jotakin muuta, uutta, vierasta, jännittävää, jotakin poikkeuksellista arkeemme. Taidetta ei tule mielestäni häivyttää, vaikka sen mekanismit voisivat inspiroida ja sulautua arkeen ja toimijuuteen muuallakin, kuin taiteen tekemisen kontekstissa. Keskustelimme myös Tikkaojan kanssa taiteen autonomiasta ja taideinstituutioiden merkityksestä. Yhdessä jaettu näkemyksemme oli, että taiteen merkitystä arkisessa kokemusmaailmassa voidaan lisätä ja nivoa osaksi jokapäiväistä ajattelua sekä toimintaa, mutta sitä tukee ymmärrys taiteen itsenäisestä ja riippumattomasta asemasta. Näkemykseni mukaan taiteen autonominen asema on taiteen olemassaolon perusta, jotta taide ei häviä arjen käytäntöihin tai tule ainoastaan alisteiseksi erilaisille välinearvoille.

Taiteen normit, sopimukset ja yleinen ymmärryksemme siitä mikä on taidetta, luovat tarpeellisen välimatkan, josta käsin voimme heijastaa omaa elämää suhteessa näkemäämme tai kokemaamme taiteeseen ja tarkastella elämää kriittisesti. Kun taide astuu taideinstituutioiden ulkopuolelle, se voi menettää ne mahdollisuudet, joita taiteella on vrt., kun ihminen lähestyy sitä valmistautuneena vaikkapa taidenäyttelyyn astuessa vs. ohikulkumatkallaan kauppaan. (Hautamäki 2003, 73.) Toisaalta juuri nämä sopimukset ja taiteen normit mahdollistavat todellisuusväsäilyn kaltaiset taideteot, sillä nämä normit voivat kehystää arkisia näyttämöitä ja tilanteita taiteen näkökulmasta tarkastelulle. Esimerkiksi ymmärrys draamankaaresta voi elävöittää arkisen hetken merkityksiä, ylevöittää tai herkistää kokemaan jotakin erityistä täysin tavanomaisessa tilanteessa.

4.2 Poikkeuksellisten havaintojen kehys

Oona Tikkaaja (2021) tarkastelee väitöskirjassaan arjen anomalioita, poikkeamia ja miten näiden anomalioiden avulla voisi nähdä arjen mahdollisuuksien runsauden. Hänen mukaansa todellisuusväsäily on eettinen menetelmä, sillä se tähtää maailmaa arvostavan ja maailmaan osallistuvan asenteen vahvistumiseen, jossa menetelmä voi auttaa terävöittämään havaintoja arjesta ja sen yksityiskohdista, näihin yksityiskohtiin keskittymällä (Tikkaaja 2021, 10). Todellisuusväsäily on tietyllä tapaa taiteellinen tulokulma havainnoinnin menetelmiin, joita voimme tietoisesti hyödyntää oman arkisen ympäristön tarkasteluun ja vahvistaa näin omaa spontaania toimijuuttamme siinä.

Ihmisen olemisen tavat tulevat näkyviksi karkeasti kahden havaitsemistavan kautta. Meille tavanomaisemmassa, *suorittavassa tietoisuudessa*, olemme lähes kykenemättömiä tarkempaan havainnointiin, sillä olemme valmiudessa suuntaamaan huomionamme mihin tahansa, jolloin havainnointimme ei fokusoidu välttämättä mihinkään. Toinen, *havaitsevan tietoisuuden olotila*, on olemisen tapa, jolloin pysähdymme aistimusten virrassa jonkin sellaisen äärelle, joka on

kutsunut luokseen. Tällöin todella tartumme havaintoon, voimme tarkastella havaitsemaamme ja siitä syntyviä merkityksiä. (Santavuori 2008, 74.)

Suomessa yksi esitystaiteen ja taiteen sekä ympäröivän todellisuuden välisiä suhteita ja mahdollisuuksia tutkiva esitystaiteen kollektiivi on Helsingissä toimiva Todellisuuden tutkimuskeskus. Eero-Tapio Vuori (2008, 21) kuvaa, kuinka Todellisuuden tutkimuskeskuksen synty on nojannut tarpeeseen heittäytyä hetkeksi pois suorittavasta tietoisuudesta, toisenlaiseen havaitsemisen tapaan, maailman kokemiseen *tässä ja nyt*, todellisena, ei kuvitelmana siitä.

Mielestäni todellisuusväsäily voi toimia kehyksenä erityisille havainnoille, jotka inspiroivat toimimaan uudella tavalla. Tämä ajatus perustuu sekä Tosi esitys -esityssarjan aikana vahvistuneille kokemuksilleni, että *Taide astuu arkeen* -työpajaprosessissa tekemilleni havainnoille. Kun kiinnitämme huomionme asioihin, jotka aiemmin jäivät kokemustodellisuutemme ulkopuolelle, meille alkaa virrata uusia mahdollisuuksia valinnoille ja teoille. Kun todellisuusväsäilyn aktivoima erityinen havaitsemisen tapa tarkastella arkea taiteen inspiroimana herää, aktivoi se samalla mahdollisuuksia toimia toisin. Läsä oleva ja tietoinen havainnointi ehdottaa uusia valintoja ja tekoja, se kutsuu leikkiin ja anarkiaan ja toteuttamaan itsensä näköistä elämää.

4.3 Toimijuus, leikki ja esitys

Esityksellisyys eli performatiivisuus korostaa tekojen merkitystä. Teot muuttavat arkeamme ja tekoja toistamalla voimme luoda pysyviä muutoksia olemassaolossamme. Esityksellisyys on läsnä tavassamme ilmaista esimerkiksi sukupuolikokemustamme tai asemaamme työelämässä. Vaikka esittämiseen liitetään usein arkipuheessa ajatus teeskentelystä, on esityksellisyyden merkitys jotain aivan päinvastaista. Näillä esityksillämme ja toimillamme on jatkuva vaikutus ympäristöön, itseen ja arkeen, tulemme siksi mitä esitämme. (Arlander 2015, 212–213.)

Tekojen ja toiminnan lisäksi esitys, siinä missä taide yleensäkin, kutsuu mielestäni vahvasti leikkiin. Leikki mahdollistaa toisenlaisen, arjen rutiineista irrottautuvan tavan havainnoida ja luoda jotakin uutta kokemusmaailmaamme, löytää ratkaisuja, joita emme olisi muuten uskaltaneet edes ajatella (Johnsson & Lehto 2008, 105). Leikki yhdistyy luovuuteen ja tekoihin, usein myös toisin toimimiseen ja omannäköisten ratkaisujen löytämiseen. Sanana leikki on meille tuttu ja ymmärrettävä, mutta sen merkitys osana aikuista todellisuutta on usealle vieras. Vaikka mekanismit taiteen ja leikin välillä ovat lähellä toisiaan, voi taide mahdollistaa leikillistä ja spontaania tilaa lähestymisen myös aikuisen kokemusmaailmasta käsin.

Alun perin sosiologiassa käytössä ollut termi *toimijuus* viittaa ihmiseen toimivana ja vaikuttavana subjektina, johon vaikuttavat rakenteet ja kokemus omasta vallasta ja toimintamahdollisuuksista (Tähti 2022, 34). Taiteen ja arjen yhteinen tila herättää minussa kysymyksen yksilön toimijuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista omassa arjessaan sekä osana laajempaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja muutosta. Vuosina 1957–72 toimineet Kansainväliset situationistit aloittivat avantgardeliikkeenä ja tekivät lopulta poliittisesti vaikuttavaa toimintaa kansalaisten aktiivisen toimijuuden vahvistamiseksi (Pyhtilä 2005, 9). Tässä liikkeessä korostui arjen merkitys osana todellista vallankumousta, jossa muutokset tulisivat tapahtumaan alhaalta ylöspäin (Pyhtilä 2005, 44). Näin ollen niin politiikan kuin taiteenkin tulisi toteutua alhaalta ylöspäin, arkisesta kohti suurempia muutoksia.

Pienet muutokset arjessa sekä pienet teot ja muutokset ajattelussa voivat ohjata laajempaan yhteiskunnalliseen ja rakenteellisiin muutoksiin. Yksilön voimaa ei tule mielestäni vähätellä, toisaalta ei myöskään liioitella ja sysätä täysin yksilön valintojen vastuulle, sillä yhteiskunnallisten rakenteiden muutosvastuu nojaa tässä ajassa erityisesti isojen kaupallisten yritysten varaan.

Taiteen poliittinen muutosvoima nojaa sen herättämään toimijuuteen ja kokeilevaan, toisinaan leikilliseen toimintaan. Taide kutsuu leikkiin ja toimintaan. Taiteen piirissä ehkä juuri esitystaiteella on ollut erityinen suhde taiteen ja arjen tiloja rikkovaan lähestymistapaan ja toisinaan jopa aktivistiselle ja

kantaaottavalle toimijuudelle. Esitys herättää halun toiminnalle. Esitys voi tarjota kehyksen, tilan, jossa voi tapahtua asioita. Se voi toimia kehyksenä ajattelemiselle ja ajatusten jakamiselle. Tätä kautta esitys paikantuu myös poliittisesti, kun sen kehyksissä on taiteen keinoin mahdollisuus ajattelun ja estetiikan julkituomiselle, osallistumiselle ja kannan ottamiselle. (Porkola 2015, 358.)

5 TAIDE ASTUU ARKEEN- TYÖPAJAPROSESSI

Kvanttifysiikasta lapsuuden muistoihin, partikkeleihin, sumuun ja ojan laidalta hevosen poimimaan voikukkaan, ja niin, kukkaruukkuun myös. (Ote työpäiväkirjasta 1.6.2022.)

Taide astuu arkeen -työpajaprosessi piti sisällään kolme työpajaa ja arviointikerran, joka oli myös työpajaproessin päätöskerta. Työpajojen sisällöt tarkastelivat taiteen ja arjen liittymää erilaisista näkökulmista, toisin katsomisesta, toisin kokemisesta ja toisin tekemisestä. Nämä näkökulmat nivoutuvat erottamattomina toisiinsa. Niiden irrottaminen omiksi tulokulmiksi eri työpajakerroille kirkasti prosessin etenemistä mahdollisimman matalalta kynnykseltä, passiivisemmasta katsojakokemuksesta kohti aktiivisempaa toimijuutta taiteen tekijöinä.

Kehittämishankkeessa sovellettiin erilaisia todellisuusväsäilyyn linkittyviä menetelmiä mm. *Näin tutkit todellisuutta I* (Laitinen & Porkola 2013) kirjan materiaalia. Kirjassa kuvataan todellisuuden taiteellisen tutkimisen prosessia tarkasteltavan kohteen, valitun muodon ja tavan sekä toteutetun teoksen purkamisen ja reflektoinnin näkökulmasta. Lisäksi työpajaprosessissa käytetyt menetelmät rakentuivat vuonna 2013 julkaistun opinnäytetyöni Tosi esitys — Kun arki näyttäytyy esityksenä toteutettujen menetelmien ja havaintojen ympärille.

Työpajakokonaisuus jäljitteli vuonna 2013 toteuttamassani opinnäytetyössä *Tosi esitys — Kun arki näyttäytyy esityksenä*, oivaltamiani taiteen, esityksen ja toimijuuden mekanismeja. Tuolloin olin kokenut esityksellisyyttä ja arkea yhdistävässä menetelmässä, kuinka taiteen/esityksen astuminen arkiseen ympäristöön inspiroi aluksi tarkastelemaan jotakin hetkeä toisella tapaa katsojana, sitten kokemaan hetkeä kokonaisvaltaisemmin toisin ja lopulta inspiroiden kohti aktiivisempaa roolia, tekijyyttä. Tässä luvussa käyn läpi kehittämishankkeen työpajaprosessia sekä siitä syntynyttä materiaalia, taidetekoja, havaintoja ja palautetta.

5.1 Taiteen merkityksestä

Työpajakokonaisuus aloitettiin ottamalla aiheeksi taiteen merkitys. Mitä taide on, mitä taide tarkoittaa? Kysymykseen palattiin prosessin kaikissa vaiheissa, se muovautui ja tarkentui, karkasi ja tavoitti uusia sanoja työpajojen kaikissa vaiheissa tehden tämän kysymyksen ympärille syvenevää kehää.

Kehittäjänuorten alkuajatus ensimmäisellä kokoontumiskerralla muodostui listaksi.

Mitä taide on? -alkuajatus:

- äänimaisemaa
- elämää
- ihmisen mieli
- merkitys taiteen takana
- eri tavat liikkua
- videopelit
- lapsena ajatus tauluista museossa
- meikit
- taide on sumu, liima, yhdistävä, näkymätön
- ajattelevan mielen tuolla puolen
- kehoollista
- flow
- kirjoittaminen
- maalaus
- ajatteleva
- puhe
- energian taide
- harrastus
- sisustus
- tekstiili
- museot
- musiikki
- arkkitehtuuri
- tanssia.

(Ote Taide astuu arkeen- työpajoissa tuotetusta materiaalista 1.6.2022.)

Tämä kehittäjänuorten kanssa laadittu listaus paljastaa taiteen nivoutumisen kaikkiin elämän osa-alueisiin. Listalta avautuu näkymä arkisiin toimenpiteisiin ajattelusta meikkaamiseen ja videopelihin sekä yleisesti taiteeksi käsitettyihin asioihin ja muotoihin. Kyse on näkökulmasta ja siitä, että taide löytää yleensä paikkansa sieltä missä on ajattelua ja luovuutta. Tämä listaus syntyi

ensimmäisen tapaamiskerran aluksi. Keskustelu listan sisällöstä ja näkökulmista avasivat osallistujille uusia näkökulmia siitä, mitä kaikkea taide voisi olla. Samalla kehittämistyöpajoissa heräsi kysymys: Onko kaikki sitten taidetta? Ja jos kaikki on taidetta, onko mikään oikeastaan enää taidetta?

Esiin nousseiden ajatusten perusteella voidaan todeta, että taide voi olla ”mitä vain”. Kysymys siitä mitä taide on, nivoutuu mielestäni kuitenkin ymmärrykseen taiteen kontekstista. Ilman ymmärrystä taiteen kontekstista ja taideinstituutioista paikkoina kysyä mitä taide on tässä ajassa, taide lakkaa olemasta tai ainakin sen merkitykset hämärtyvät. Kehittämistyöpajoissa taiteen merkitysten laajentuminen ja toisaalta tarkentuminen avasivat merkittävästi uusia toimintamahdollisuuksia, spontaaniutta ja leikillisyyttä. Tässä näen todellisuusväsäilyn, taiteen ja arkisen rajapintojen hämärtyvän erityisen merkityksen ja mahdollisuudet. Kun jokin minkä olemme tottuneet tuntemaan tietyllä tavalla, alkaa kyseenalaistumaan, alkaa jokin nyrjähtää sijoiltaan ja näin mahdoton muuttua mahdolliseksi.

Jotta toimintamme sekä yksilöllisellä, että yhteiskunnallisella tasolla voi muuttua, meidän tulee ensiksi havaita tarve muutokselle. Ajattelen, että tällöin voimme tulla tietoiseksi siitä mitä ympärillämme on ja mitä siellä ei ole. Nämä ajatukseni liittyvät keskusteluun Tikkaojan kanssa, jossa hän eritteli todellisuusväsäilyn menetelmiä havainnoinnin ja tekojen kautta. Todellisuusväsäilyyn liittyy Tikkaojan mukaan kaksi toiminnallista osaa, joista toinen on havaitseminen, huomaaminen ja yksityiskohtiin huomion kiinnittäminen, lisäksi voimme synnyttää toimintaa, joka poikkeaa arkisista teoista ja käytännöistä.

[Taide merkitsee...] Tapaa katsoa, kokea elämää. Pienien asioiden kauneuden huomaamista. Taide merkitsee minulle tärkeitä asioita mm. luontoa, musiikkia, eläimiä, ihmisiä ja avointa kiinnostusta maailmaa kohtaan. (Kehittäjänuorten loppupalaute osio 2.)

Huomion kiinnittäminen pieniin yksityiskohtiin, kauneuden havainnointi, esteettisten elämysten näkeminen ja kokeminen ympärillämme nousivat kehittäjänuorten keskusteluissa taiteen merkityksistä kehittämistyöpajoissa. Toisinaan tapamme katsoa maailmaa, muuttaa käsitystämme merkittävästi ja

ajatuksen merkitys korostuu, ei pelkästään tekoihin liittyvänä välineellisenä arvona, vaan myös itseisarvona ja muutosvoimana.

5.2 Toisin katsomisesta

Huoneen nurkka, katto viisto. Kaksi ikkunaa, nurkimmaisen väliverho 2/5 laskettu ja edessä kasvi, joka kurottaa huoneeseen. Toisen verhot..., edessä valkoinen patsas, joka esittää polviinsa nojaavaa naista/tyttöä. Nurkassa pelkistetty lattiavallo, musta tanko, valkoinen suppelo varjostin. Alaosa neliö ja johto maassa. (Ote Taide astuu arkeen- työpajoissa tuotetusta materiaalista 31.5.2022.)

Mikä muuttuu, kun tarkastelemme arkista kohdetta taiteen kontekstissa?

Taiteen merkityksen tavoittamiseen vaaditaan aina tavalla tai toisella syntyvää keskittyneisyyttä sekä arkisen kokemusvirran keskeyttämistä. Esimerkiksi taideteosta katsoessa alamme siihen syventyessämme kiinnittää huomiota yhä uusiin yksityiskohtiin, asioihin, joita emme aluksi huomanneet, kysymyksiä, jotka aktivoivat mielen assosioimaan yhteyksiä itsen, teoksen ja taiteilijan välillä. Taideteos on näin alusta omille luoville prosesseille, jossa taiteilijan kysymykset nostavat esiin teosta katsovan omat kokemukset. Tämä tajunnallinen yhteys luo uutta, muokkaa omaa ajattelua ja omaa ilmaisua. (Santavuori 2008, 75.)

Työpajoissa lähdettiin syventämään tapaamme tarkastella arkista ympäristöä. Tämä toteutettiin taidelähtöisenä havainnointiharjoituksena, joka kehystettiin esityksen kontekstiin. Tässä sovelsin opinnäytetyöni (2013) *Tosi esitys- kun arki näyttäytyy esityksenä* menetelmää, jossa asetutaan valitun kohteen äärelle, esitys alkaa yhteisesti sovitusta merkistä, tämän jälkeen kaikki mitä havainnoi kuuluu esitykseen ja nämä havainnot kirjataan ylös. Pyysin osallistujia pysähtymään valitsemansa kohteen äärelle katsomaan tarkasti ja poimimaan yhä tarkempia kuvauksia edessämme avautuvista yksityiskohdista. Aistikokemuksissa korostuivat etenkin näköaisti, mutta myös erilaiset tulkinnat nousivat osassa havainnoista keskeisiksi. Esimerkiksi yhden osallistujan havainnoissa kaksi palloa muodostivat merkityksen äiti- ja lapsipallosta.

Esityksen käsite pitää sisällään katsojuuden läsnäolon (Eerola & Santavuori 2018,19). Katsoja on tunnistettava rooli, josta käsin olemme tottuneet

kokemaan taidetta. Menemme katsomaan teatteria. Katsomme taidenäyttelyssä teoksia. Katsojan rooli onkin vahva juuri esitysten ja visuaalisten taidemuotojen äärellä. On siis hyvin helppoa asettua esityksen ääreen juuri katsojana. Katsojana voin kokea lähtökohtaisesti olevani turvassa, minulta ei vaadita mitään, minun ei tarvitse tehdä mitään. Katsojan rooli tulee kuitenkin haastetuksi, jos katsojalle tarjoutuu mahdollisuus valita aktiivisesti sitä mitä katsoo ja kysyä itseltään mitä merkityksiä siitä hänelle alkaa avautua. Se, mitä tässä tapauksessa näemme, alkaakin muuttua kokemukseksi. Ja tekijyydenkin voi tuolloin alkaa jo aavistaa olevan läsnä.

5.3 Toisin kokemisesta

Kysymys. Mikä esine tässä tilassa edustaa teille kaikista vähiten taidetta? Mikä teidän mielestänne ei ole taidetta? - Jatkojohto.

[Jatkojohto asetetaan näyttämölle.]

Jatkojohto lepää kaikessa rauhassa edessämme. Hyvin nopeasti jatkojohto alkaa ehdottaa erilaisia vaihtoehtoja. Mitä jos johdon pää liitetään sen omaan pistorasiaan? Se vois ladata itseään. Mistä se saa virtaa, jos se on vaan itsessä kiinni? Otetaanko sille näyttämölle kaveri?

[Tuoli ja vesilasi asetetaan jatkojohdon kanssa näyttämölle.]

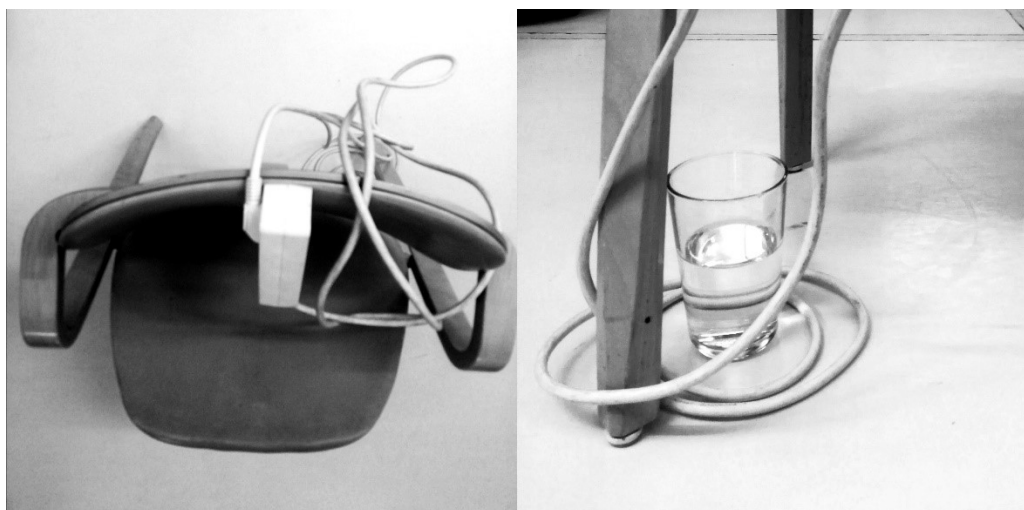
Jatkojohto kietoutuu tuolin ympärille. Se vois olla käärme. Vesilasi voi kaatua. Se lisää jännitettä. Vesilasi ja tuolilla kiemurtelevan jatkojohdon välille muodostuva sähköiskun vaara ei ole todellinen, mutta ajatuksella leikkiminen pirskahtelee. (Ote työpäiväkirjasta 8.6.2022.)

Taide astuu arkeen -työpajaprosessin toisella kokoontumiskerralla ajattelua suunnattiin taiteen ja erityisesti esityksen läsnäolon tuottamiin kokemuksiin ja kokemuksista nouseviin merkityksiin. Toisen ryhmäkerran aluksi valitsimme tilasta yhden ”epätaide-esineen”, jonka valinta herätti jälleen taidefilosofisen pohdiskelun siitä, mitä taide on tai ei ole. Yhteisessä ymmärryksessä näyttämölle asetettiin lopulta jatkojohto sen teknisyyden ja käytännöllisen käyttötarkoituksen vuoksi.

Jatkojohdon lojuminen keskellä rakentamaamme näyttämöä huvitti. Osallistujat tunnistivat tilanteeseen kätkeytyvän älyttömyyden ja huumorin. Huvittuneet hymähdykset rentoutuivat tunnelmaa ja loivat tilaan leikkillisyyttä. Lähdimme

keskustelemaan siitä, mitä kukin näyttämöllä näki, mitä merkityksiä kukin jatkojohdosta itselle tulkitsi. Tämän jälkeen lähdimme muokkaamaan spontaanisti näyttämökuvaa. Lisäsimme näyttämölle tuolin ja vesilasin. Näiden välille syntyi jälleen uusia merkityksiä ja suhteita. Ajatusleikki herätti uusia mahdollisuuksia näyttämölle ja kutsui muuttamaan näyttämöä. Enemmän tapahtui kuitenkin ajattelussa ja nk. tajunnallisessa näyttämötilassa.

Risto Santavuori (2011, 58) kuvaa tajunnalliseksi esitykseksi esityksiä, joissa katsoja havainnoi valittua näkymää tai ilmiötä esityksenä ja siten muokkaa todellisuutta uudenaikaiseksi. Jatkojohto, vesilasi ja tuoli näyttämöllä voivat olla juuri kuin ne ovat, jatkojohto, vesilasi ja tuoli. Esityksen kehys mahdollistaa niiden näkemisen toisin, tilanteen kokemisen toisin ja lopulta toimimisen myös toisin. Kun tarkastelimme kolmikkoon esityksenä, syntyi itsestä, ryhmästä ja yhteiskunnasta kertovia tarinoita ja kokemuksia. Syntyi tajunnallinen esitys, jossa valitsemamme näkymä heräsi henkiin ja jaoimme kokemuksistamme toisillemme jotakin, joka muuten olisi saattanut jäädä jakamatta. Ja kaikki tämä tapahtui esityksen etäännyttävässä turvassa, ilman painetta esiintyä tai jakaa itsestä jotakin konkreettista. Osallistuja kuvasi tilannetta leikinkaltaiseksi.

Kuva 1. Taide astuu arkeen -työpajan esityskokeilu: *Johto, tuoli ja vesilasi*

5.4 Toisin tekemisestä

- istuminen autotiellä
- pukeutuminen luonnossa
- ruuanlaitto vessassa
- siivoaminen metsässä
- mietiskely sängyn alla
- urheilu parlamentissa
- kävely sängyssä
- matkustaminen kotona
- kuluttaminen kirtsillä
- nukkuminen kaupassa
- hampaiden pesu metrossa
- pukeutuminen keskellä katu
- musiikin kuuntelu kuulokkeista konsertissa
- Netflixin katsominen leffateatterissa
- siivoaminen kaatopaikalla
- nukkuminen hammaslääkärissä
- meikkaaminen pimeässä.

(Ote Taide astuu arkeen- työpajoissa tuotetusta materiaalista
14.6.2022)

Kehittämistyöpajojen kolmannella kokoontumiskerralla lähestyimme todellisuusväsäilyä toiminnan ja tekijyyden näkökulmasta. Listasimme yhdessä tekoja, jotka koettiin yleisesti arkisiksi teoiksi. Tämän jälkeen osallistujat miettivät näille arkisille teoille poikkeuksellisia tiloja ja paikkoja. Syntyi inspiroiva listaus tekoja, jotka nyrjäyttivät arkisesta kokemusmaailmasta syrjään. Nämä toteutuessaan voisivat saada erilaisia yhteiskunnallisia merkityksiä. Moniin tämän yllä olevan listauksen toimintaan liittyy kapinallisuutta ja taiteen aktivismia eli *artivismia*.

Kun luimme listausta kehittämistyöpajassa, olimme jo varsin sisällä näissä teoissa, vaikka ne olivat vasta paperina listalla. Se, että pystymme kuvittelemaan vierustoverin siivoamassa metsää tai kaatopaikkaa, tuntuu nyrjäyttävän jotain kokemustodellisuudessamme. Jokin täysin odottamaton, ehkä mahdoton hyppää mielikuvaksi, ajatukseksi, mahdolliseksi teoksi. Tuolloin jotakin on jo muuttunut. Sen minkä pystymme kuvittelemaan, on jo jotakin paljon enemmän, suurempaa ja mahdollisempaa.

5.5 Kuka saa olla taiteilija?

Voinko ajatella olevani jollain tasolla taiteellinen/luova? Miten taiteellisuuden tasot voidaan määrittää, vai onko se mahdotonta? Miten voisin toimia ollakseni taiteellisempi ilman huijarisyndroomaa? (Kehittäjänuorten loppupalaute osio 2.)

Kehittämistyöpajoissa keskeisiksi keskustelun aiheiksi nousivat kysymykset ja kokemukset siitä, mitä taide on tai mitä se voisi olla. Nämä nousivat myös loppupalautteessa. Tämän rinnalla nousivat myös ajatukset siitä, kuka on taiteilija ja kuka voi kutsua itseään taiteilijaksi. Kysymys taiteilijuudesta rinnastuu kysymykseen toimijuudesta. Kuka voi olla taiteen kontekstissa aktiivinen toimija? Voinko ajatella olevani taiteellinen, saati sitten taiteilija? Taiteilijuus on tekijyyttä ja tekijyys toimijuutta. Vaikka kehittämistyöpajoissa ei lähdetty suuriin taidetekoihin, syntyi kysymys omasta tekijyydestä ja toimijuudesta taiteen kontekstissa. Tikkaaja toi keskustelussamme esiin todellisuusväsäily -menetelmän hienovaraisuuden ja kuvasi todellisuusväsäilyä toimintana, jota ei sanoiteta huutomerkein. Todellisuusväsäily on menetelmänä, kuin pieniä yksityiskohtia kohti menemistä ja niiden runsaudesta tietoiseksi tulemistä (Tikkaaja 26.10.2022). Todellisuusväsäily uskoo pienten asioiden muutosvoimaan, hetkeen heittäytymiseen ja uskallukseen.

[Todellisuusväsäily voisi tuoda omaan arkeen...] Uskallusta olla oma ainutlaatuinen ja erilainen itsensä. Uskaltaa erottua joukosta. Edistää taiteen ja vapauden vallankumousta pienilläkin arkisilla asioilla mm. oma tyyli, merkityksellisten hetkien jakaminen/kuvailu muille, nauttia laulamista ja kokea olevansa siinä hyvä ilman, että se tuo elannon. Normien avoin kyseenalaistaminen. Joo, eri asioita. (Kehittäjänuorten loppupalaute osio 2.)

Loppupalautteessa kysyin kehittämistyöpajoihin osallistuneilta, miten he voisivat hyödyntää todellisuusväsäilyä omassa arjessa ja mitä se voisi tuoda heidän arkeensa. Vastauksissa nousivat läsnäolo, leikillisuus, spontaanisuus ja uskallus olla oma itsensä ja toteuttaa oman näköistä elämää. Kokemus mahdollisuudesta toteuttaa oman näköistä elämää ei ole itsestään selvyys. Se vaatii rohkeutta, mutta myös vapautta ja turvallisuutta, yleistä kokemusta siitä, että en tule hylätyksi, kun olen oma itseni, etenkin jos toiminta poikkeaa yleisistä normeista. Vapaus ja turvallisuuden kokemus kumpuavat myös

rakenteista, yhteiskunnasta ja ympäröivistä yhteisöistä, ei pelkästään yksilön henkilökohtaisista voimavaroista.

Normi on ryhmän, yhteisön tai laajemmin yhteiskunnan sisällä muodostunut käsitys hyväksyttävästä tavasta ajatella, toimia ja tuntea (Ahokas 2011, 188). Työpajojen yhteisissä keskusteluissa normien vaikutus nähtiin usein haitallisina ja omaa elämää ja siinä tehtyjä valintoja kyseenalaistavina kahleina. Normit voivat ylläpitää yhteiskunnassa hyödyllisiä sääntöjä, mutta usein myös yksilön vapautta rajoittavia haitallisia oletuksia ja syrjäyttäviä rakenteita. Normien kyseenalaistaminen ja vapautuminen niiden asettamista rajoitteista olivat myös loppupalautteessa esiin nousseita teemoja todellisuusväsäilyn mahdollisuuksista ja merkityksistä omassa arjessa.

Mahdollisuus haastaa omia näkemyksiä ja kykyjä — Lisäiskö se arkeen läsnäolon tuntua? Kokemuksia omasta luovuudesta ehkä inspiroisi kokemaan jotain täysin uutta. Voisi olla määrätty hetki ”nyt tutkin ympäristöä x ajan taiteen kautta” tai vaan spontaaneja pyrähdyksiä. (Kehittäjänuorten loppupalaute osio 2.)

Keskusteluissa ja loppupalautteessa nousseet todellisuusväsäilyn mahdollisuudet ovat linjassa kokemuksiini esitystaiteen ja arjen välisyyttä tutkivissa taidemenetelmissä ja -teoissa. Kehittämistyöpajoja järjestettiin kolme ja lopuksi arviointikerta. Näiden kertojen välissä halusin kannustaa osallistujia toteuttamaan erilaisia taidetekoja ja taiteen kautta havainnointia omassa arjessa. Ensimmäisen tapaamiskerran päätteeksi perustimme WhatsApp ryhmän, jonne vein arjen taidetta herättelevän havainnointitehtävän. Pyysin ryhmän jäseniä tuomaan havaitsemiaan asioita ryhmään. Ensimmäisellä kerralla ryhmään ei juuri tullut vastauksia ja ryhmätapaamisten välillä toteutettavat välitehtävät jäivät tästä syystä aluksi pois. Osallistujat antoivat kuitenkin palautetta näiden välitehtävien tärkeydestä, vaikka he eivät niitä aina ehtisi toteuttaa. Heidän kokemuksensa oli, että vaikka niitä ei päässyt tekemään, ne ylläpitivät teemaa tapaamiskertojen välissä ja inspiroivat taideajattelua omassa arjessa. Viimeisen kehittämistyöpajan ja arviointikerran välille annoin tämän palautteen perusteella jälleen välitehtäviä.

Tämä palaute muistutti todellisuusväsäilyyn menetelmänä liittyvän hienovaraisuuden ja herkkyyden merkityksestä. Vaikka isoihin tekoihin ei päädytty, pienet viestit ja välitehtävät olisivat voineet pitää enemmän yllä teemaa omassa arjessa. Annetut tehtävät saattoivat osallistujien palautteen perusteella inspiroida ajattelua arjen yksityiskohtiin tarkentumalla tapaamiskertojen välissä.

6 KULTTUURIHYVINVOINNIN MERKITYKSIÄ

Voi olla, että juuri se, kuinka taide on osa elämää, on merkityksellisintä. Taide kohottaa yksilöllistä ja yhteisöllistä elämänlaatua suuntaamalla huomion siihen, mikä on tärkeää. Se paljastaa meille sen, mikä on inhimillistä ja persoonallista. Se rikastuttaa elämäämme rinnastamalla meidän tarinamme muiden kanssaihminen tarinoin siinä, mitä oikeastaan maailmassa oleminen tarkoittaa. (Brandenburg 2008, 19.)

Tässä luvussa tarkastelen keskeisiä todellisuusväsäilyn merkityksiä suhteessa kulttuurihyvinvointiin, joita omat kokemukseni arjen taiteellistamisesta sekä kehittäjänuorten kokemuksista ovat prosessin aikana vahvistaneet.

Merkityksellä viitataan yksinkertaisimmillaan siihen mitä jokin asia tarkoittaa (Alasuutari 2011, 58). Tässä luvussa tulen avaamaan, mitä todellisuusväsäily ja arkisissa ympäristöissä toteutettava taide voi tarkoittaa yksilön hyvinvointikokemusten, sekä kulttuurihyvinvoinnin näkökulmasta. Merkitys muodostuu tässä kehittämishankkeessa työpajoissa tehtyjen kokeilujen, niistä syntyneiden kokemusten ja lopulta kehitetyn toiminnan kautta.

Kulttuurihyvinvointi on kulttuurin, taiteen ja hyvinvoinnin yhdyspinta, jota voidaan tarkastella ilmiönä, kokemuksena, alana tai toiminnan kenttänä (Lilja-Viherlampi 2021, 74). Kulttuurihyvinvointi viittaa kokemukseen, jossa taide ja kulttuuri lisäävät hyvinvointia tai ovat yhteydessä siihen (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019, 20). Yksilön kannalta kulttuurihyvinvoinnin merkitykset liittyvät tässä työssä taiteen mahdollistamaan toimijuuteen. Avatessani taiteen merkityksiä ihmisten hyvinvointiin haluan nostaa myös keskustelua taiteen itseisarvosta.

Tarvitseeko taide puolesta puhujaa? Maailmassa on itseisarvollisia asioita, kuten puhuminen ja käveleminen, jotka ovat olemiseen liittyviä ominaisuuksia. Ne eivät kaipaa puolesta puhujaa, sen enempää kuin selityksiä tai perustelujakaan. (Houni 2018, 62.) Jos taiteen ajatellaan olevan itseisarvoinen ja olemiseen perustavanlaatuisesti liittyvä ihmisen ominaisuus, se ei tarvitsisi puolesta puhujaa ja perustelua olemassaolonsa tärkeydelle. Voimme tulla tietoiseksi taiteen mahdollisista merkityksistä esimerkiksi suhteessa

hyvinvointiin, mutta ne eivät kuitenkaan saisi mielestäni muodostua perusteluiksi taiteen olemassaololle ja tärkeydelle.

6.1 Sosiaalipedagogiikka ja todellisuusväsäily

Tässä luvussa tarkastelen todellisuusväsäilyn suhdetta toimijuuteen sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä. Sosiaalipedagogisella viitekehyksellä tarkoitan ajattelutapaa, jonka ytimessä on yksilön persoonallisen kasvun tukeminen sekä toimijuuden ja osallisuuden vahvistuminen yhteisössä ja yhteiskunnan jäsenenä (Nivala & Ryynänen 2019, 28). *Taide astuu arkeen* -työpajaprosessissa nousseet toimijuus ja vapaus ovat yhteisöllisyyden lisäksi keskeisiä sosiaalipedagogisia arvoja ja hyvän elämän määreitä.

Sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä hyvän elämän voidaan nähdä toteutuvan ihmisen autonomiasta käsin, jolloin yksilöllä on mahdollisuus toteuttaa ja hallita oman näköistään elämää sekä vapaus osallistua ja toimia yhteisössä. Tässä hyvän elämän näkökulmassa yhteisöllä on tärkeä rooli, yksilön autonomia ja toimijuus sekä niiden merkitykset toteutuvat suhteessa yhteisöön. (Nivala & Ryynänen 2019, 91.)

Todellisuusväsäily suuntaa menetelmänä fokuksen arkisten asioiden ihmeisiin. Tämän voi saavuttaa kiinnostuneella ja kunnioittavalla asenteella suhteessa arkiseen ympäristöön ja luontoon. (Tikkaoja 2021, 71.) Todellisuusväsäilyn toimijuus kannustaakin löytämään yhteyttä ympäröivän todellisuuden, ympäröivien asioiden ja ihmisten kanssa. Keskustelu Tikkaojan kanssa vahvisti tätä ajatusta ja hänen näkemyksensä todellisuusväsäilyn mahdollisista vaikutuksista hyvinvointiin hän toi lisäksi esiin sisäistä ja ulkoista rauhaa edistävän näkemyksen. Tikkaojan mukaan todellisuusväsäilyn kautta voidaan tavoitella hyvinvoinnin näkökulmasta sitä, että voisimme elää ja toteuttaa itseämme rauhassa ympäristöä kunnioittaen ja toimimalla ympäröivää maailmaa arvostavalla tavalla (Tikkaoja 26.10.2022). Toimijuuden huomioiminen on myös sosiaalipedagoginen periaate, joka tarkoittaa käytännössä ihmisen tahtoa, kykyä ja mahdollisuuksia tehdä valintoja, tekoja ja ilmaista sekä toteuttaa itseään ja vapautta (Nivala & Ryynänen 2019, 95).

Sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä käsin todellisuusväsäilyyn liittyvä heittäytyminen ja leikillisuus yhdistyvät innostamisen menetelmiin.

Innostamisesta puhutaan sosiaalipedagogiikan yhteydessä kasvatuksellisenä menetelmänä, teoriana ja aatteena, jonka tavoitteena on sanansa mukaisesti innostaa ja elähdyttää ihmisten hermistymisen ja itsetoteutuksen prosessia (Kurki 2008, 19). Yksi näkökulma innostamiseen on transformatiivinen, muutokseen tähtäävä määrittely, jolloin innostamisella tavoitellaan ihmisten toimijuutta ja kyvykkyyttä muuttaa omaa arkeaan ja yhteisöään kohti oikeudenmukaista ihannetta (Kurki 2008, 64).

6.2 Resilienssi ja taide

Taide merkitsee tukea muuttuvissa tai haastavissa elämäntilanteissa. Itsetuntemusta, toivoa omannäköisen elämän rakentamisessa. Iloa ja leikkisyyttä arjessa. (Kehittäjänuorten loppupalaute osio 2.)

Toimijuuden kokemukseen nivoutuu vahvasti tapaamme ajatella eteemme aukeavista mahdollisuuksista muuttuvissa olosuhteissa. Se, koemmeko itsemme vapaiksi tarttumaan erilaisiin mahdollisuuksiin ja se, miten koemme mahdollisuutemme selvitä mahdollisista haasteista, ovat osa mahdollisuuksiamme toimia aktiivisesti muuttuvassa maailmassa. Yksilön luottamus omiin voimavaroihin ja haastavista tilanteista palautumiseen liittyy resilienssiin.

Elämme ajassa ja paikassa, jossa arkinen kokemusmaailmamme kytkeytyy vääjäämättä osaksi globaalia maailmaa ja sen isoja tapahtumia, muutoksia ja yksilön näkökulmasta vaikeasti hallittavia kokonaisuuksia. Resilienssiä kuvataan kykynä ottaa vastaan muutoksia ja palautua niistä, mutta on yksilön voimavarojen lisäksi kytköksissä läheisten ja yhteiskunnan voimavaroihin (Lipponen 2020). Resilienssiä voidaan siis tarkastella sekä yksilön, yhteisön että yhteiskunnan näkökulmasta. Yhteiskunnallista resilienssiä pidetään poliittisestikin tarpeellisenä ja ylläpidettävänä voimavarana (Bergström 2018, 34). Ilmastonmuutos, sodat, maailmanlaajuiset pandemiat ja niiden seuraukset vaikuttavat jaksamiseen ja toimintakykyymme sekä yksilöllisesti, että

yhteiskuntana. Se mihin voimme vaikuttaa katoaa helposti liian isoihin kokonaisuuksiin.

Tässä kehittämishankkeessa on kyse pienistä asioista. Todellisuusväsäily on yksityiskohtia ja taiteen menetelmänä pienien asioiden havainnointia.

Tarkastelussa ovatkin ne pienten asioiden mahdollisuudet, joita taide tuo tähän itseä isompien, maailman laajuisten kokonaisuuksien problematiikkaan yksilön tasolla, omassa arjessamme.

Sanan resilienssi latinankielinen kantasana *resilire* tai *resilio* viittaa konkreettiseen loikkaamiseen tai hyppäämiseen sekä kimpoamiseen takaisin (Hyvönen ym. 2020, 9). Taide on toimintaan kytkeytyvä tapa ajatella, hypätä ja loikata ajattelun ja teon symbioosissa näkökulmasta toiseen. Taide nivoutuu tekoihin ja tapaan katsoa ja kokea toisin. Mikäli haluamme muutoksia elämässämme, koetussa todellisuudessa, tulee meidän katsoa sitä toisin, toimia toisin, nähdä mahdollisia ja mahdottomia loikkia ja hyppyjä kohti jotakin muuta kuin se mihin olemme tottuneet. Jaana Venkula (2011, 27) kuvaa kuinka taiteen parissa tehdyt teot ovat ehkä luontevin tapa saada aikaan muutoksia todellisuuskäsityksessämme juuri sen toiminnallisuutensa vuoksi.

6.3 Taiteen muutosvoima

Taiteen merkitystä voidaan tarkastella sen itseisarvon tai instrumentaalisen eli välineellisen arvon kautta. Kolmas näkökulma taiteelle on sen merkitys muutosvoimana, kulttuurista yhteisöä tai aluetta muuttavana tekijänä. Tällöin puhumme taiteen transformoivasta näkökulmasta, joka kehittää yhteisöä ja yhteiskuntaa, tekee tilaa luovuudelle ja uusille rohkeille ratkaisuille.

(Brandenburg 2008, 17.) Ajatus taiteen muutosvoimasta, *todellisuuden veistämisestä* on ollut vahva performanssitaiteiden perinteessä esimerkiksi Fluxus -liikkeessä sekä situationistien liikkeessä (Tikkaoja 26.10.2022).

Todellisuusväsäilyä tarkasteltaessa ei voida täysin sivuuttaa sen suhdetta taiteen merkitykseen muutoksia mahdollistavana voimana.

YK:n ihmisoikeus julistukseen (1948) viitaten, kulttuuriset oikeudet kuuluvat kaikille. Taiteen mahdollisuuksia ja taiteen demokratiaa yksilön ja yhteisön arjessa voidaan vahvistaa. Kulttuurinen demokratia kuvaa taiteen ja luovuuden tavoitettavuuden ja saavutettavuuden vahvistamista. Kulttuurisen demokratian keskiössä on yksilön toimijuuden vahvistuminen osana taidetoimintaa. Katsojuudesta, lukijuudesta tai kuuntelijuudesta siirrytään ihmisen oman luovan osallistumisen, tekijyyden ja toiminnan osa-alueille. (Nivala & Ryynänen 2019, 214.)

7 VAPAUDESTA

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena on tarkastella arkeen kytkeytyvän taidetyöskentelyn käyttökelpoisuutta osana Tyttöjen Talon toimintaa ja miten tähän työhön valitut menetelmät liittyvät arjen toimijuuteen ja kokemukseen vapaudesta toteuttaa itseään ja elämäänsä. Helsingin Tyttöjen Talolla järjestetty työpajakokonaisuus vahvisti ajatteluani yksilön vapauden ja luovuuden merkityksestä osana koettua hyvinvointia. Halusin työpajoissa luoda tilaa vapaalle, luovalle ja leikilliselle tilalle, jossa jokainen voisi toteuttaa itseään ja luovuuttaan aktiivisina toimijoina.

Tyttöjen Talon toimintaa rahoittaa Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskus STEA, jonka kanssa Helsingin Tyttöjen Talon toiminnalle on asetettu yleistavoitteiden pohjalta toimintaa ohjaavia tavoitteita. Tässä kehittämishankkeessa olen pyrkinyt vastaamaan *Taide astuu arkeen* -työpajojen osalta Tyttöjen Talon STEA -tavoitteeseen toimijuuden ja osallisuuden kokemusten vahvistumisesta (Helsingin Tyttöjen Talon arviointiratas 2021).

Todellisuusväsäilyyn liittyvien menetelmien soveltaminen Tyttöjen Talon toiminnassa toi itselleni uudenlaisen lähestymistavan nuorten toimijuuden vahvistamiseen. Vaikka taiteen kytkeytyminen omaan arkiseen ajatteluun on ollut itselle tärkeä voimavara, sen liittäminen vahvemmin menetelmälliseksi osaksi ammatillista työtettä nuorten kanssa ei ole ollut yksinkertaista. Työ on vaatinut aikaa, resursseja ja perehtymistä. Tämä kehittämishanke mahdollisti ajan ja resurssien suuntaamisen tämän työn teemojen käsittelyyn ja kehittämiseen Tyttöjen Talolla ja omassa ammatillisessa kasvussa. *Taide astuu arkeen* -työpajaprosessi on ollut *Tosi esitys* -esityssarjan jälkeen itselleni seuraava askel omista kokemuksista kohti toisten kokemuksia arkeen kytkeytyvästä taiteesta. Ajatukset toimijuuden vahvistumisesta ja henkilökohtaisen vapauden kokemuksesta, joita olin kokenut *Tosi esitys* -esityssarjassa, saivat tämän kehittämishankkeen yhteydessä jatkotyöstölle ja testaukselle mahdollisuuden nuorten aikuisten parissa.

Kehittämishankkeen prosessi on edennyt kokeilusta kokemuksiin ja tulkintaan ja sen kautta ymmärryksen sekä merkitysten muodostumiseen todellisuusväsäilyn ja arkeen yhdistyvän taiteen mahdollisuuksista. Kokeilu on toteutettu työpajaprosessissa ja merkitykset nousevat pääosin kehittäjänuorten kokemuksista. Lisäksi omat sekä Oona Tikkaon kokeilut ja kokemukset todellisuusväsäilystä ovat olleet kehittämishankkeen tiedon ja ymmärryksen muodostuksessa tärkeitä.

Todellisuusväsäilyyn liittyvät kokeilut ja niistä syntyneet kokemukset ovat nostaneet esiin tulkintoja toimijuutta vahvistavasta ja vapautta yksilön arjessa edistävästä toiminnasta. Todellisuusväsäilyn merkitykset, joita kehittäjänuoret työskentelyssä nostivat, olivat vahvasti yhteydessä yhteiseen kokeiluun arkeen astuvasta taiteesta. Taiteella kokeilu oli itsessään kehittämishankkeessa merkityksellistä, sillä kokeilusta syntyneet kokemukset johtivat tulkintojen kautta uudenlaisen toiminnan kehittämiseen.

Kehittämishankkeen keskeisiksi kysymyksiksi nousivat kysymykset taiteen merkityksestä yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta. *Millainen muutos voisi tapahtua yksin tai yhdessä koetussa ja havaitussa olemassaolossa, kun taide astuu arkeen? Voiko todellisuusväsäily lisätä yksilön kokemusta omasta vapaudesta toimia aktiivisena toimijana omassa elämässään? Miten jokapäiväistä elämää voisi rikastaa taiteen näkökulmin?* Tämä kehittämishanke vahvasti aiempaa kokemustani taiteen mahdollisuuksista lisätä vapaata luovaa toimijuutta arkisessa ajattelussa ja rikastuttaa jokapäiväistä elämää. Nähdäkseni todellisuusväsäily on pientä taideliikettä arjen erilaisissa yhteyksissä, se on toisenlaista ajattelua ja toimintaa mahdollistava menetelmä ja tapa katsoa maailmaa. Ajattelen, että todellisuusväsäilyn merkitykset yksilön toimijuuden ja vapauden kokemukselle ovat mahdollisia.

Kehittäjänuorilta saadussa loppupalautteessa keskeiseksi muutosehdotukseksi työpajakokonaisuutta koskien nousi tapaamiskertojen määrä. Osallistujat kokivat, että tapaamiskertoja olisi pitänyt olla enemmän. Toisaalta loppupalautteessa nousi myös kokemuksia siitä, että neljän kerran työpajakokonaisuudessa toteutetut menetelmät voisivat siirtyä myös omaan

arkiajatteluun ja toimintaan. Osallistujat kokivat saaneensa lyhyestä työpajaprosessista paljon positiivisia asioita omaan arkeensa.

Sain ryhmästä paljon pohdinnanaiheita, iloa, inspiroitumista ja rauhaa elämääni ja arkeeni. Koin ja opin uusia ajattelu- ja lähestymistapoja taiteeseen ylipäänsä ja erityisesti arkeen, mikä ilahdutti sisintäni. Huomasin ottaneeni ryhmässä koettuja asioita ja näkökulmia omaan arkeeni. Ryhmässä käynti ja aiheet auttoivat minua luovimaan omassa elämässäni kohti minusta hyvältä tuntuvia asioita, tekoja ja valintoja. Odotin ryhmäkertoja innolla. Ilmapiiri oli avoin iloinen, lempeä, kunnioittava sekä jokaista kannustava omalla taiteen polullaan. Ryhmä edisti kokonaisvaltaisesti hyvinvointiani ja sai minut innostumaan taiteesta entistä enemmän. (Kehittäjänuorten loppupalaute osio 1)

Tämän kehittämishankkeen aikana kerätyn tiedon ja kokemuksen perusteella todellisuusväsäilyn voidaan ajatella lisäävän inspiroitumista omasta arjesta sekä taiteesta. Ajattelen, että todellisuusväsäilyn avulla voimme lisätä omia toimintamahdollisuuksiamme ja vapautta arjessamme. Sen avulla voimme kiinnittää huomiomme yksityiskohtiin ja mahdollisuuksiin, joita ympärillämme avautuu. Joskus pelkkä ajatus kaatopaikan siivousurakasta voi ratkaisevalla tavalla antaa ajattelussamme tilaa vapaudelle toimia toisin ilman, että kaatopaikan siivoukseen ryhdytään. Todellisuusväsäily voi elävöittää omaa arkea pienillä ajattelun ja tekojen muutoksilla.

Yhteiskunnallisella tasolla pienten tekojen vaikutus voi mielestäni kertautua yksilön valintojen ja vapauden myötä, mutta todellisuusväsäilyn arvo nojaa yksilölliseen inspiroitumiseen, toimijuuteen ja vapauteen. Vapaus on itselleni tärkeä arvo, jonka olen halunnut nostaa myös tämän opinnäytetyöraportin loppulauseiksi. Ajattelun ja toiminnan vapaus ovat mielestäni keskeisessä roolissa, kun puhumme yksilön tai laajemmin yhteiskunnan mahdollisuuksista muuttua ja muuntautua. Todellisuusväsäily on eettinen menetelmä, joka edistää herkkyyttä ottaa osaa ympäröivään, havainnoida sitä, tulla tietoiseksi sen tarjoamista mahdollisuuksista ja toimia toisin.

Lähteet

- Ahokas, M. 2011. Ryhmät ja niiden väliset suhteet. Teoksessa E. Suoninen, A-M. Pirttilä- Backman, A. Lahikainen & M. Ahokas (toim.) Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOYpro, 185–242
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino
- Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina: Akatiimi oy
- Arlander, A. 2015. Blogin pitämisen performatiivisuus. Teoksessa A. Arlander, H. Erkkilä, T. Riikonen & T. Saarikoski (toim.) Esitystutkimus. Helsinki: Kulttuuriosuuskunta Partuuna, 205–232
- Bergström, J. 2018. An archaeology of societal resilience. *Safety Science*, 110, 31–38. Viitattu 14.4.2022.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0925753517301893?via%3Dihub>
- Brandenburg, C. von 2008. Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä. Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön. Opetusministeriön julkaisuja 2008: 12. Helsinki: Opetusministeriö.
- Eerola, T. & Santavuori, R. 2018. Utopiakonsultin käsikirja. Näin tutkit todellisuutta Osa IV. Helsinki: Todellisuuden tutkimuskeskus.
- Eskola J., & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hautamäki, I. 2003. Avantgarden alkuperä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Heikkilä, A., Jokinen, P., & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: Wsoy oppimateriaalit.

Heinonen, Y., Hietala, V., Kuusamo, A., Lappalainen, P., Leppänen, T., Richardson, J., Steinby, L., & Välimäki, S. 2020. Johdanto. Teoksessa Y. Heinonen (toim.) Taide, kokemus ja maailma. Risteyksiä tieteidenväliseen taiteiden tutkimukseen. Turku: Utukirjat, 9–20

Helsingin Tyttöjen Talo 2022. Viitattu 12.9.2022 www.tyttojentalo.fi

Helsingin Tyttöjen Talo 2021. Arviointiratas. Helsinki: Helsingin Tyttöjen Talon dokumentit. Helsingin Tyttöjen Talon hallussa.

Hietala, O. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittämisessä osallisuus avautuu kaikille. Teoksessa H. Kostilainen & A. Nieminen (toim.) Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja/ DIAK TYÖELÄMÄ 13, 118–138

Hotakainen, M. 2014. Taide+ tutkimus = taiteellinen tutkimus. Tieteessä tapahtuu 32 (2014): 4, 42–45. <https://journal.fi/tt/article/view/46155/12279>

Houni, P. 2018. Onko taiteesta hyötyä yksilölle ja yhteiskunnalle? Teoksessa A. Mutanen, P. Houni, J. Mäntyvaara & M. Kantola (toim.) Hyöty. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 48. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Hyvönen, A-E., Juntunen, T., Mikkola, H., Käpylä, J., Gustafsberg, H. Nyman, M., Rättilä, T., Virta, S. & Liljeroos, J. 2019. Kokonaisresilienssi ja turvallisuus: tasot, prosessit ja arviointi. E-kirja. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Johnsson, J. & Lehto, E. 2008. Järjetön leikki — luovuudesta tieteessä ja taiteessa. Teoksessa J. Johnsson, T. Laitinen, J. Lehto, P. Mäkelä, P. Porkola, J. Saarakkala, R. Santavuori, M. Siivola, T. Silvennoinen & E. Vuori (toim.) Ei-ymmärtämisen eteisessä. Helsinki: Todellisuuden tutkimuskeskus, 99–136.

Juslin, I. 2015. Dybbuk- elokuva (1937) ja esitystutkimus: Historiallisen esityksen tulkinnan jäljillä. Teoksessa A. Arlander, H. Erkkilä, T. Riikonen & T. Saarikoski (toim.) Esitystutkimus. Helsinki. Kulttuuriosuuskunta Partuuna, 141–168.

Kinnunen, S. 2018. Osaksi yhteisöjä yhdessä kehittämällä – aikuissosiaalityön uusi suunta. Teoksessa H. Kostilainen & A. Nieminen (toim.) Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja/ DIAK TYÖELÄMÄ 13, 177–199.

Kurki, L. 2008. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.

Laitinen, T. 2011. Katoava elimistö. J. Elo & T. Laitinen (toim.): Kokeva keho. Helsinki: Todellisuuden tutkimuskeskus, 25–48.

Laitinen, T. & Porkola P. 2013. Näin tutkit todellisuutta I. Helsinki: Todellisuuden tutkimuskeskus.

Lilja-Viherlampi, L. 2021. Mitä on kulttuurihyvinvointi? Musiikki 4/2021, 74–89.

Lilja-Viherlampi, L-M., Rosenlöf, A-M. 2019. Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi. Teoksessa I. Tanskanen (toim.) Taide töissä – Näkökulmia taiteen opetukseen sekä taiteilijan rooliin yhteisöissä. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 256. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 20–39.

Lipponen, K. 2020. Resilienssi arjessa. Helsinki: Duodecim.

Loisto Settlementti ry 2022. Loisto Settlementti ry:n yleisesittely — Sosiaalisen nuorisotyön osaaja. viitattu 3.10.2022.

<https://loistosetlementti.fi/loistosetlementtiri/>

Meyer-Hermann, E., Perchuk, A. & Rosenthal, S. 2008. Allan Kaprow- Art as Life. London: Thames & Hudson.

Nivala, E. & Ryyänänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka — Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Porkola, P. 2015. Esityksellä tutkimaan- esitystutkimuksen ja taiteellisen tutkimuksen yhtymäkohtia. Teoksessa A. Arlander, H. Erkkilä, T. Riikonen & T. Saarikoski (toim.) Esitystutkimus. Helsinki: Kulttuuriosuuskunta Partuuna, 354–364.

Pyhtilä, M. 2005. Kansainväliset situationistit- speaktaakkelin kritiikki. Helsinki: Like.

Saari, V-M. 2011. Taiteen Elämä ja Kuolema. Helsinki: Kuvataideakatemia.

Santavuori, R., 2013. Esityksen tajunta. Teoksessa T. Laitinen & P. Porkola (toim.) Näin tutkit todellisuutta I. Helsinki: Todellisuuden tutkimuskeskus, 57–75.

Santavuori, R. 2008. Oranssin värinen t-paita. Teoksessa J. Johnsson, T. Laitinen, J. Lehto, P. Mäkelä, P. Porkola, J. Saarakkala, R. Santavuori, M. Siivola, T. Silvennoinen & E. Vuori (toim.) Ei- ymmärtämisen eteisessä. Helsinki: Todellisuuden tutkimuskeskus, 71–97.

STEA 2022. Maailman parasta kansalaisjärjestötoimintaa. STEAn strategia. Viitattu 24.1.2022. <https://www.stea.fi/tietoa-steasta/stean-strategia/#title-0>

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2022. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 18.11.2022. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-moninaisuus/>

Taikusydän 2021. Taikusydän uutiskirje 3/2018. Viitattu 19.9.2021. <https://taikusydan.turkuamk.fi/uutiset/taikusydan-uutiskirje-3-2018/>

THL 2022. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 18.11.2022. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus>

Tikkaaja, O. 26.10.2022. Kuvataiteilija. Asiantuntijahaastattelu. Helsinki.

Tikkaaja, O. 2020. Reality Tinkering. An Artistic Approach to the Abundance of the Familiar. Väitöskirja. Median laitos. Aalto-Yliopiston julkaisuja: 12/2021 Helsinki: Aalto-yliopisto. <https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/102627/isbn9789526402543.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Todellisuuden Tutkimuskeskus 2022. Toimintamuoto. Viitattu 18.11.2022. <https://todellisuus.fi/info-2/>

Tähti, T. 2022. Pienet teot suuri hurma. Toimijuus kulttuurisessa vanhustyössä. Väitöskirja. *Studia Musica* 91. Helsinki: Taideyliopiston Sibelius-Akatemia.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Kirjayhtymä Oy

Venkula, J. 2011. Alussa on teko IV. Taiteen välttämättömyydestä. Helsinki: Lyhty ry.

Vuori, E. 2008. Tajunnan ensimmäinen huone. Teoksessa J. Johnsson, T. Laitinen, J. Lehto, P. Mäkelä, P. Porkola, J. Saarakkala, R. Santavuori, M. Siivola, T. Silvennoinen & E. Vuori (toim.) *Ei-ymmärtämisen eteisessä*. Helsinki: Todellisuuden tutkimuskeskus, 13–32.

Väisänen, A. 2013. Tosi esitys – Kun arki näyttäytyy esityksenä. Metropolia. Viitattu 30.6.2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201305158735>

YK 1948. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Ihmisoikeusliitto. Viitattu 9.5.2022. <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>

Taide astuu arkeen- työpajojen mainos

TAIDE ASTUU ARKEEN
- yli 18- vuotiaiden ryhmä

MITÄ
Ryhmä kokoontuu 4 kertaa tutkimaan yhdessä taidetta osana omaa arkea.

Etsimme yhdessä vastauksia siihen mitä taide voi olla osana omaa arkea ja millaista on taide tapana katsoa maailmaa. Kehitämme ja toteutamme yhdessä arjen taidetekoja.

MILLOIN
31.5 KLO 17-18.30
7.6 KLO 17-18.30
14.6 KLO 17-18.30
+ ARVIOINTIKERTA

Ryhmä on osa Helsingin Tyttöjen Talon ohjaajan Anniina Väisäsen opinnäytetyötä. Kulttuurialan ylempi AMK, kulttuurihyvinvointi / Turun ammattikorkeakoulu

Lisätietoja ja ilmoittautumiset:
Anniina 0503506466 /
anniina.vaisanen@tyttojentalo.fi

Kuva Taide astuu arkeen- työpajojen mainoksesta. Kuvan sisältö: Taide astuu arkeen- yli 18- vuotiaiden ryhmä. MITÄ: Ryhmä kokoontuu 4 kertaa tutkimaan yhdessä taidetta osana omaa arkea. Etsimme yhdessä vastauksia siihen mitä taide voi olla osana omaa arkea ja millaista on taide tapana katsoa maailmaa. Kehitämme ja toteutamme yhdessä arjen taidetekoja. MILLOIN: 31.5 klo 17-18.30, 7.6 klo 17-18.30, 14.6 klo 17-18.30 + arviointikerta. Ryhmä on osa Helsingin Tyttöjen Talon ohjaajan Anniina Väisäsen opinnäytetyötä. Kulttuurialan ylempi AMK, kulttuurihyvinvointi/ Turun ammattikorkeakoulu. Lisätietoja ja ilmoittautumiset: Anniina 0503506466/anniina.vaisanen@tyttojentalo.fi

Tiedote tutkimuksesta

Tiedote tutkimuksesta 31.5.2022

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Taiteen arkiset väliintulot- Toimijuutta taiteen interventoiden mahdollistamana

1. Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen/kehittämishankkeeseen, jossa tutkitaan sitä, miten taide voisi olla inspiroiva osa omaa arkea ja ajattelua. Tutkimme yhdessä erilaisten harjoitteiden kautta työpajoissa, sitä millaista on taiteen tekemisen muoto *todellisuusväsäily* ja millaisia ajatuksia, ja toimijuutta se omassa arjessa herättää.

2. Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Osallistuminen tutkimukseen katsotaan suostumukseksi tutkimuksessa kysyttyjen tietojen, palautteen ja arviointihaastattelun hyödyntämiseksi tutkimuskäyttöön. Voitte keskeyttää osallistumisen koska tahansa syytä ilmoittamatta.

3. Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää millaisia mahdollisuuksia taiteen tekemisellä, tässä kehittämistoiminnassa erityisesti *todellisuusväsäilyllä* omassa arjessa on, ja millaisia merkityksiä tällä toiminnalla on yksilön kannalta.

Etsimme yhdessä vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

Voiko taiteen näkökulma lisätä toimijuutta, palautumista ja vapautumista omassa arjessa? Miten, ja millaisin menetelmin taiteen näkökulmaa voidaan vahvistaa jokapäiväisessä?

Tutkimus tarkastelee Helsingin Tyttöjen Talon kävijöistä muodostuvan kehittäjäryhmän huomioita ja osallistumista taidetta ja arkea tutkivan ryhmäprosessin aikana.

Liite 2

Tutkimuksen tavoite on kehittää tietoa ja menetelmiä taideajattelun ja todellisuusväsäilyn hyödyntämisestä nuorten aikuisten parissa.

4. Tutkimuksen toteuttajat

Tutkimuksen toteuttaa Helsingin Tyttöjen Talon toimeksiannosta Turun Ammattikorkeakoulun kulttuurialan/kulttuurihyvinvoinnin YAMK-tutkinnon opiskelija Anniina Väisänen.

5. Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Kehittäjäryhmä kokoontuu neljä kertaa (31.5.22, 7.6.22, 14.6.22 ja erikseen sovittu arviointi/päätöskerta) 1,5 tuntia kerrallaan.

Tutkimus toteutetaan osallistavan toimintatutkimuksen menetelmin, ja se on muodoltaan laadullista. Tutkimusmenetelmät ovat:

Havainnointi: Kehittäjäryhmän kokoontumisissa havainnoidaan ryhmän keskusteluja, toimintaa ja osallistumista. Nämä havainnot kirjataan tutkimuspäiväkirjaan.

Valokuvat: Valokuvien dokumentoidaan erilaisten luovien harjoitteiden myötä syntyneitä tuotoksia, joita käytetään osana tutkimusraporttia, ja kuvissa mahdollisesti tunnistettavasti esiintyviltä pyydetään erillinen lupa kuvien käyttöön.

Palautekeskustelut ja teemahaastattelut: Toimintakerroilla kerätään palautetta toiminnasta, joka kirjataan anonymisti kehittämishankkeen toteuttajan toimesta. Lisäksi viimeisellä arviointikerralla kirjataan ylös toiminnassa mukana olevien palaute anonymisti ja teemakohtaisesti aiheeseen liittyvien teemakysymysten pohjalta.

6. Kustannukset ja niiden korvaaminen osallistujalle

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

7. Tutkittavien vakuutusturva

Osallistujia kattaa Loisto Setlementti ry:n/Helsingin Tyttöjen Talon vakuutus toimintaan osallistumisen ajalta.

8. Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimustulokset julkistetaan syksyn 2022 aikana. Tutkimusraportti julkaistaan opinnäytetöiden tietokanta Theseuksessa, jossa voi selata Suomen ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä sekä julkaisuja verkossa. Lisäksi tutkimusraportin tuloksista voidaan julkaista erillisiä artikkeleita ja uutisia. Kaikki tutkimustulokset kehittäjäryhmän osalta esitellään anonymisti.

Liite 2

9. Tutkimuksen päätyminen

Tutkimus päättyy kehittäjäryhmään osallistuvien osalta 1.9.2022 mennessä. Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen.

10. Lisätiedot

Tutkimustyössä kerättävät tiedot noudattavat Loisto Settlementti ry:n tietosuojaselostetta.

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä opinnäytetyötä tekevälle tutkijalle ja/tai opinnäytetyön ohjaajalle, joiden yhteystiedot ovat alla.

11. Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija, opinnäytetyötekijä

Nimi: Anniina Väisänen

0503506466/anniina.vaisanen@tyttojentalo.fi

Opinnäytetyön ohjaaja

Titteli: Ohjaava opettaja

Nimi: Lilja-Viherlampi Liisa-Maria

Liisa-Maria.Lilja-Viherlampi@turkuamk.fi

Suostumus osallistua opinnäytetyötutkimukseen

Olen saanut tiedot opinnäytetyönä tehtävän tutkimuksen tavoitteista ja käytännön toteutuksesta. Minulle on annettu mahdollisuus esittää lisäkysymyksiä tutkimuksesta.

Olen saanut tiedot henkilötietojen käsittelystä tutkimuksessa. Minulle on luvattu, että henkilötietojani käsitellään huolellisesti ja tietoturvallisesti eikä niitä luovuteta ulkopuolisille.

Tiedän, että osallistumiseni on vapaaehtoista. Voin keskeyttää tai peruuttaa osallistumiseni tutkimukseen milloin vain. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumuksen, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Helsingissä, 31.5.2022

Liite 2

Osallistun tutkimukseen _____ Osallistujan
allekirjoitus ja nimenselvennys

Suostumuksen vastaanottaja _____ Anniina Väisänen

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta
jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta
annetaan tutkittavalle.

Palautelomakkeet 1 ja 2

TAIDE ASTUU ARKEEN TYÖPAJOJEN ARVIOINTIKERTA 4.7.2022

OSA 1 VAPAA SANA

MITÄ AJATUKSIA, SANOJA, IDEOITA JA LAUSEITA TYÖSKENTELY
KEHITTÄJÄNUORTEN TYÖPAJOISSA SINUSSA HERÄTTI?

TAIDE ASTUU ARKEEN TYÖPAJOJEN ARVIOINTIKERTA 4.7.2022

OSA 2 PALAUTELOMAKE

1. Mitä taide merkitsee sinulle juuri nyt?

---

2. Mitä ajatuksia osallistuminen Taide astuu arkeen- työpajoissa sinussa herätti?

---

3. Miten todellisuusväsäilyä voisi mielestäsi hyödyntää omassa arjessa ja mitä se voisi tuoda omaan arkeesi

---

---

4. Mikä työpajoissa toimi ja mikä olisi voinut olla toisin?

Liite 3

---

5. Mitä muuta haluaisit vielä sanoa? Vapaa palaute ohjaajalle työpajoista ja niiden sisällöistä.

Ryhmähaastattelun runko

Teemahaastattelu kehittäjänuorten arviointityöpajassa 4.7.2022

1. Millaisessa hetkessä tai elämäntilanteessa todellisuusväsäilystä voisi olla hyötyä?
2. Mitä haasteita tällaisessa työskentelyssä teidän mielestänne voi olla?
3. Toimijuus ja todellisuusväsäily. Mitä ajatuksia tämä herättää?
4. Leikki, heittäytyminen, spontaanius, luovuus ja todellisuusväsäily. Mitä ajatuksia tämä herättää?
5. Vapaa sana ryhmälle